

magma

DEN SVENSKSPRÅKIGA UNGDOMSBAROMETERN 2020

Del 1. Välmående, studier och framtid

Kaisa Kepsu & Lia Markelin

*Med forskarkommentarer av
Isak Vento och Matilda Wrede-Jäntti*

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020

DEL 1: VÄLMÅENDE, STUDIER OCH FRAMTID.

UTGIVARE Tankesmedjan Magma, www.magma.fi

Magma 2020

UTGIVEN MED STÖD AV Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne sr

TRYCK Oy Nord Print Ab

FORM OCH DATAVISUALISERINGAR KRUT Collective, krut.fi

ISBN: 978-952-7328-12-5 (online)

ISBN: 978-952-7328-13-2 (print)

Magma:

ISSN-L: 1798-4629

ISSN: 1798-4629 (print)

ISSN: 1798-4610 (online)

Innehållet fritt tillgängligt med vissa förbehåll:

Magma önskar få största möjliga spridning av de publikationer som ges ut. Därför kan våra rapporter fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020.

Del 1: Välmående, studier och framtid

INNEHÅLL

KOMMENTAR 1:

Matilda Wrede-Jäntti

De unga mår bra trots en liten nedgång

KOMMENTAR 2:

Isak Vento

Vad styr svenskspråkiga unga i Finland i valet av studier och yrke?

Suomenkielinen yhteenveto

Bilaga 1. Om studien: tillvägagångssätt och urval

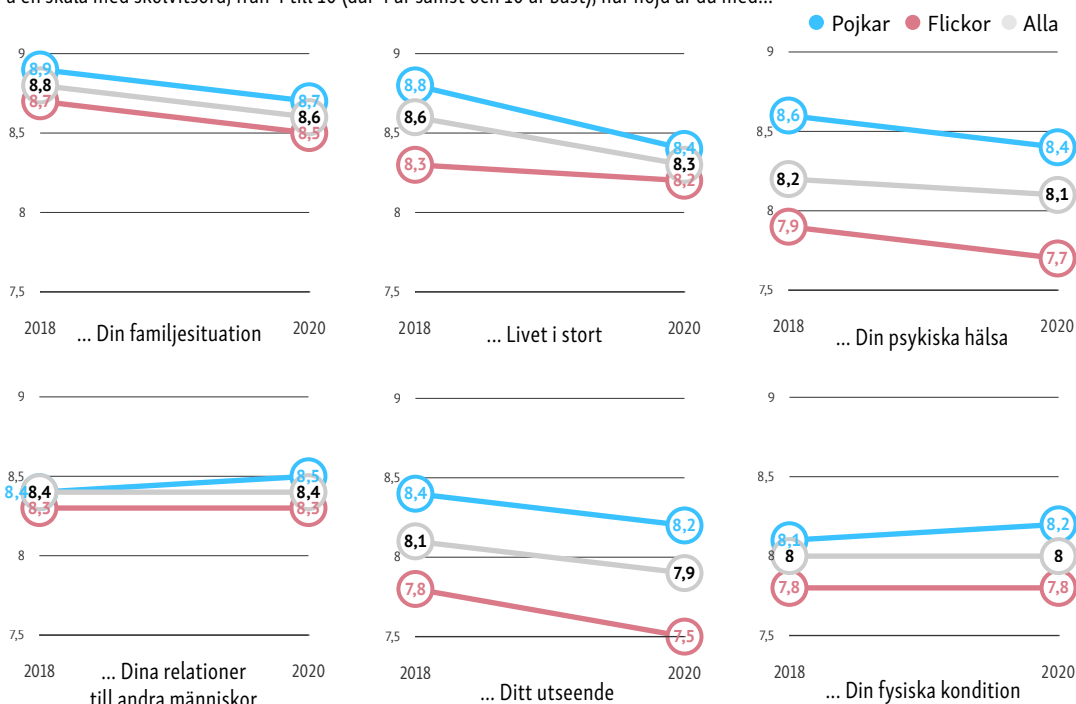
Bilaga 2. Enkätformulär för den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020

År 2018 publicerade Magma den första omfattande opinionsundersökningen

riktad till svenskspråkiga unga i åldern 15–19 år. Under våren 2020 utfördes mätningen en andra gång. Materialinsamlingen gjordes av Taloustutkimus per telefon och via webben. Sammanlagt besvarades enkäten av 545 svenskspråkiga unga, vilket uppgår till 3,5 % av hela ålderspopulationen. Syftet med undersökningen är att få en bild av hur svenskspråkiga ungdomar ser på sitt liv och sin framtid. Frågorna är delvis de samma som 2018, men här ingår även nya frågor om arbetsliv och studier. Närmare information om undersökningen och dess tillvägagångssätt samt två forskarkommentarer hittas i en längre version av rapporten på webbplatsen magma.fi. Undersökningen möjliggjordes med hjälp av finansiering från Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne sr.

De unga är nöjda med sitt liv, men flickor ger sämre vitsord

På en skala med skolvitsord, från 4 till 10 (där 4 är sämst och 10 är bäst), hur nöjd är du med...

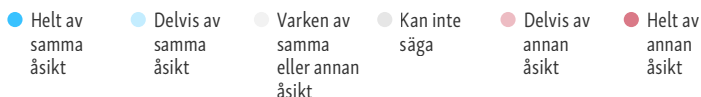

De svenskspråkiga ungdomarna är överlag välmående och nöjda med sitt liv.

De unga ombads att ge ett skolvitsord för olika delområden i sina liv. Medeltalet för samtliga frågor ligger mellan 7,9 och 8,6. Siffrorna har ändå gått ner en aning sedan 2018. Det kan bero på att svaren samlades in under våren 2020 då skolorna stängdes och de ungas liv kraftigt påverkades av coronaepidemin. Pojkar ger genomgående något högre vitsord än flickor. Medan medelta-

let för pojkarna ligger över 8 för alla frågor, ger flickorna klart sämre vitsord både gällande sitt eget utseende (7,5) och sin psykiska hälsa (7,7). Den här tendensen var tydlig redan 2018. Lägst vitsorden för sin psykiska hälsa ger de flickor som går i yrkesskola eller är arbetslösa. Barometern visar också att flickor känner betydligt mer stress och prestationsångest än pojkarna.

De ungas inställning till livet har fått sig en törn

Jag upplever att jag klarar mig i livet

Procent, %

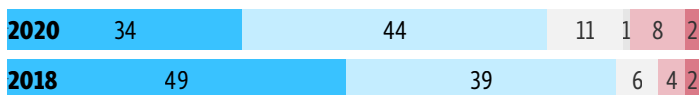
Jag känner att jag är värdefull

Jag känner att mitt liv har ett mål och en mening

Jag upplever att jag har kontroll över mitt liv

De unga uppger en något sämre inställning till livet än de gjorde år 2018. Allt färre känner att de klarar sig i livet, att de är värdefulla och att deras liv har ett mål och en mening. Andelen som håller med om att de har kontroll över sitt liv har minskat med 10 procentenheter. Sannolikt är att detta har att göra med den pågående pandemin. Flickor känner att de har sämre kontroll än pojkar.

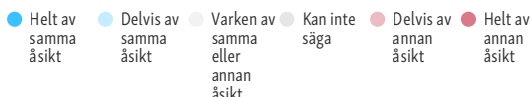
Några frågor om de ungas privatekonomi ingick också. De flesta (70 %) upplever att de har kontroll över sin ekonomi. En fjärdedel känner att de ofta inte har råd med saker.

En fjärdedel känner sig ofta ensam

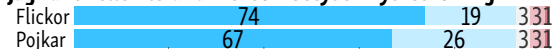
De allra flesta svenskspråkiga unga känner att de har någon att vända sig till om de har det svårt. Nio av tio håller helt eller delvis med.

Positivt är också att 93 % uppgav att de hade en eller flera vänner som betydde mycket för dem och 80 % hade minst en vuxen de kände sig trygga att tala med.

Samtidigt känner sig var fjärde ungdom ofta ensam. Här ser man en tydlig skillnad mellan könen: **hela 36 % av flickorna håller helt eller delvis med om att de ofta känner sig ensamma, medan motsvarande siffra för pojkarna är 15 %.** Relationer på nätet utgör en viktig del av det sociala livet, både för pojkarna och för flickorna: många pojkar och flickor tillhör en eller flera digitala gemenskaper och har vänner som de umgås med endast på nätet. Omkring 15 % har blivit mobbade eller utsatta för näthat på sociala medier. Två av tre (63 %) har sett andra bli utsatta för näthat eller -mobbning.

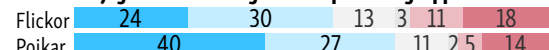
Jag har en eller flera vänner som betyder mycket för mig

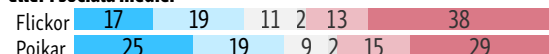
Jag har en eller flera vuxna jag känner mig trygg att tala med

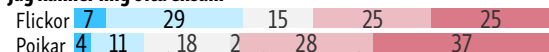
På nätet är jag en del av flera gemenskaper eller grupper

Jag har en eller flera vänner som jag umgås med ENDAST på nätet eller i sociala medier

Jag känner mig ofta ensam

Merparten väljer gymnasium

Bland de svenskspråkiga unga är gymnasium ett betydligt populärare val än yrkesskola. **Av grundskoleeleverna kunde 78 % tänka sig att fortsätta till gymnasiet och 27 % till yrkesskola.** Samtidigt är de osäkra långt fler i förhållande yrkesskolestudier. Frågar man de som redan studerar antingen på gymnasium eller vid yrkesskola vad som påverkat deras val, uppger de flesta att egna framtidsplaner, intressen och värderingar påverkar mest. Detta är i linje med nationella resultat. Men också annat påverkar: 60 % av de som studerar på gymnasiet säger att kompisarnas val och föräldrarna hade en inverkan. Andra personers åsikter spelade mindre roll i valet av yrkesskola.

Avståndet till skolan verkar påverka val av gymnasium mer än val av yrkesskola.

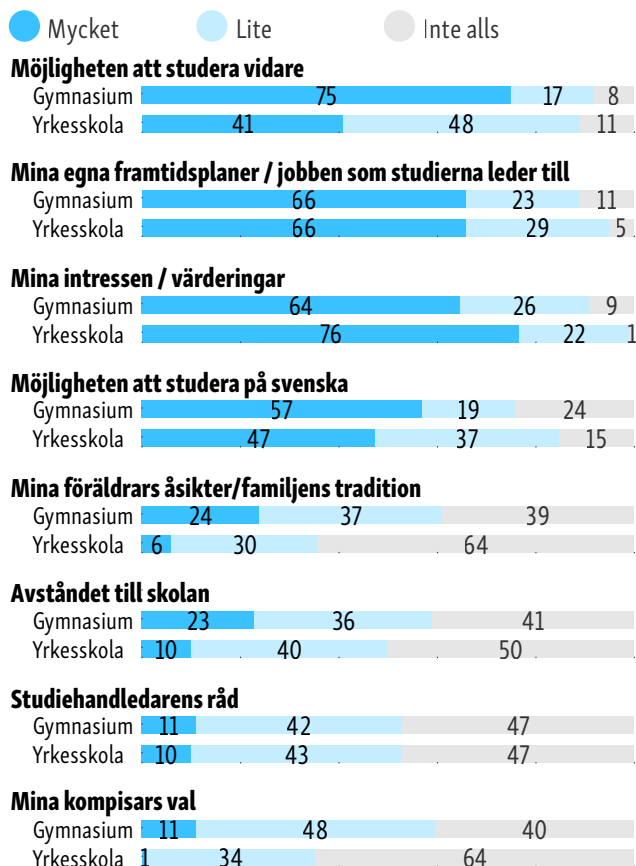
För en klar majoritet var det däremot viktigt att få studera på svenska.

Språket spelar en roll även med tanke på arbetslivet. Tre av fyra uppger att det är viktigt för dem att få jobba på svenska i framtiden. Av enspråkigt svenska respondenter anger 41 % att det är mycket viktigt. Motsvarande andel bland tvåspråkiga respondenter är 8 %.

Hur mycket påverkar/påverkade följande faktorer inställningen till att studera vid gymnasium / en yrkesskola (vilken som helst).

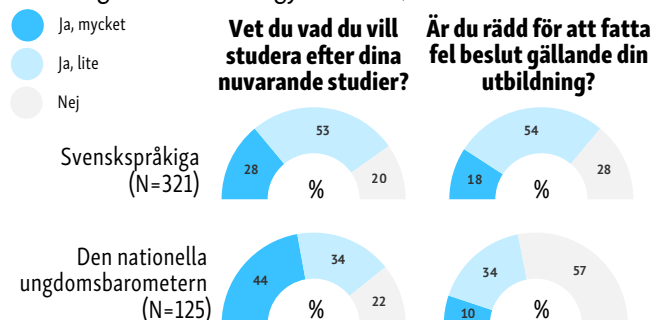
Respondenterna som studerar vid en yrkesskola (N=77) anger inställningen till yrkesskola och gymnasierna (N=231) inställningen till gymnasium.

Procent, %

Unga oroar sig för att välja fel bransch och hur de ska orka

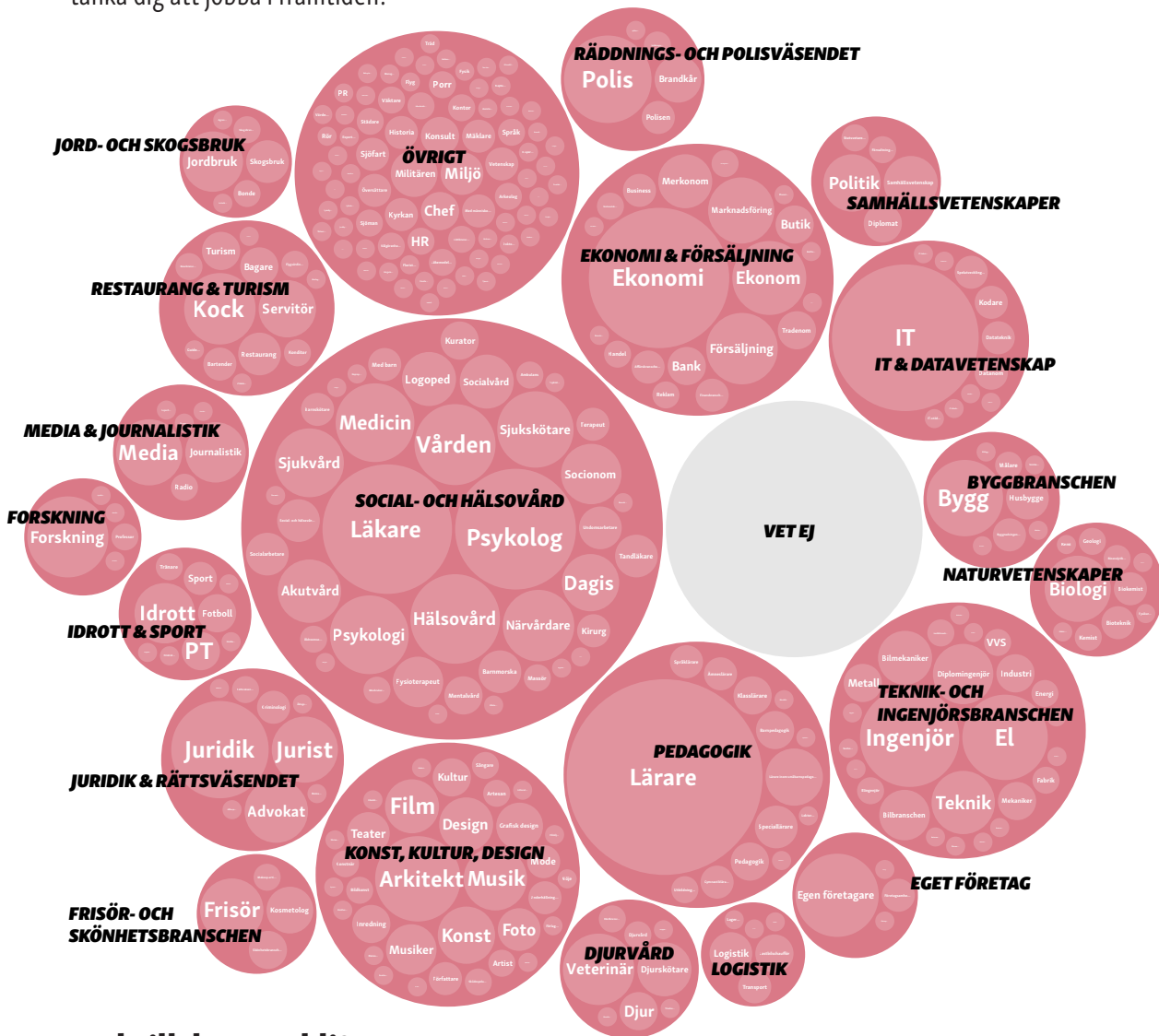
Elever i grundskola och gymnasium, nationellt 2017

Tre av fyra unga vet, helt eller ungefär, vad de vill studera efter nuvarande studier. Samtidigt oroar sig nästan lika många för att fatta fel beslut. Det

är långt fler än den nationella ungdomsbarometerns visade år 2017. Däremot visar både den nationella och den svenskspråkiga barometern att flickor oroar sig betydligt mer än pojkar för att fatta fel beslut gällande sina studier och för att börja jobba inom fel bransch.

Inom vilka branscher eller yrken kunde du tänka dig att jobba i framtiden?

Vad vill de unga bli?

För första gången ingick en öppen fråga om vad de unga vill arbeta med. Överlägset flest omnämningen får yrken inom social- och hälsovården (till exempel läkare, psykolog, socionom och närvårdare). Många uppger också yrken inom pedagogik, ekonomi, teknik och kultur. "Trendyrken", så som till exempel influencer och youtuber får inte ett enda omnämnande, spelutvecklare bara ett fåtal. Samtidigt var många osäkra och lämnade frågan tom eller svarade "vet ej".

Det ställdes även frågor om intresset för

branscher där det idag råder brist på svenskkunnig arbetskraft, nämligen småbarnspedagogiken och sjukvården.

Nästan hälften (46 %) uppger att de kan tänka sig arbeta som lärare inom småbarnspedagogiken. Nästan lika många kunde tänka sig att arbeta som sjukskötare. Båda yrkena uppfattas som meningsfulla och inställningen är att det finns arbete inom branschen också i framtiden. Jobbet som lärare inom småbarnspedagogiken ansågs ha en lägre status än jobbet som sjukskötare.

71%

*tar hellre emot
tillfälligt arbete
än lever på arbets-
löshetsersättning.*

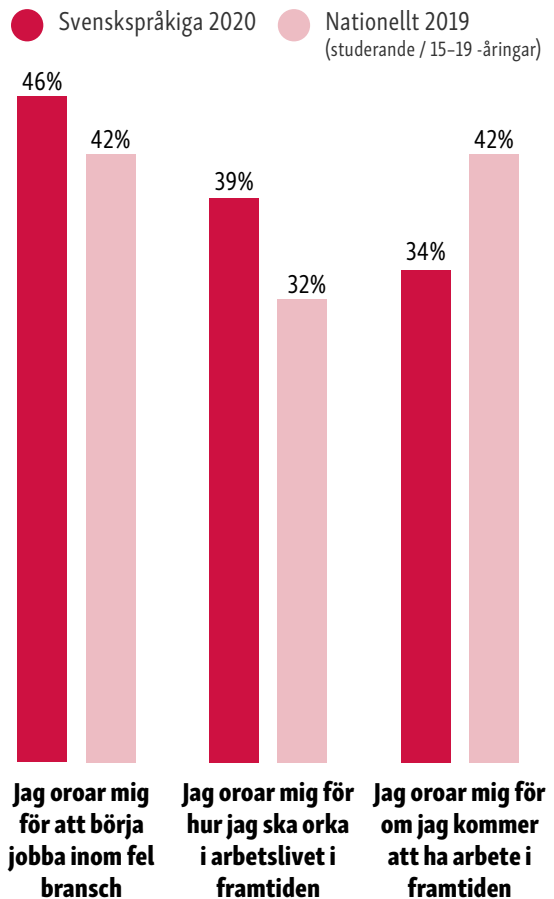
Ungdomarna är mer oroad för att välja fel bransch och för att inte orka i arbetslivet än för om de får jobb i framtiden. Samtidigt står det klart att de unga vill arbeta: De flesta tar hellre emot tillfälligt arbete än lever på arbetslöshetsersättning om nettoinkomsten är densamma.

77%

vill gärna ha barn.

Påståenden om arbetslivet

Andelen som är helt eller delvis av samma åsikt

Med tanke på att nativiteten i Finland sjunkit drastiskt under det senaste decenniet, är det intressant att se att endast 5 % av de svenskspråkiga unga uppger att de inte vill ha barn. 18 % är osäkra. Som orsaker till varför man ställer sig negativt uppges personliga orsaker så som att det upplevs jobbigt, utgör ett stort ansvar och man vill satsa på sitt eget liv. Oro för klimatet eller brist på pengar visade sig i denna enkät vara en mindre viktig orsak.

Oron för klimatet överskuggas av pågående pandemi?

Valda påståenden om klimatet

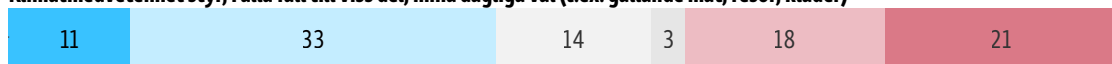
Procent, %

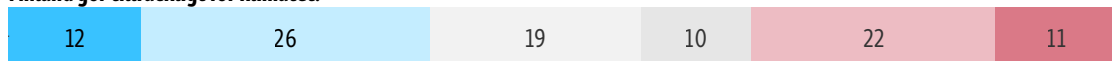
Jag känner oro för miljön/ klimatet.

Klimatmedvetenhet styr, i alla fall till viss del, mina dagliga val (t.ex. gällande mat, resor, kläder)

Finland gör tillräckligt för klimatet.

Oron över klimatet är överdriven

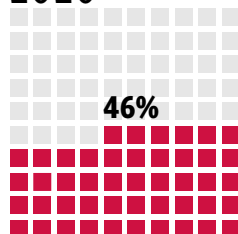

Klimatet är fortfarande en viktig fråga för de unga, men klimatoron är inte riktigt lika stor som 2018. För två år sedan kände 80 % av de unga oro för klimatet, i år 70 %. Närmare hälften håller med om att medvetenheten om klimatet på ett konkret sätt skulle styra dagliga val. Man kan också konstatera att det finns en betydande grupp unga som inte känner sig berörd av klimatfrågan: 27% tycker oron över klimatet är överdriven, 38% anser att Finland gör tillräckligt för klimatet och 39 % anger att klimatmedvetenhet inte styr deras dagliga val. Bland de som tycker oron för klimatet är överdriven är betydligt fler pojkar än flickor. Flickor (81 %) känner mer oro för klimatet än pojkar (59 %). Av de som inte känner oro för klimatet bor tre fjärdedelar utanför storstäderna och många i Österbotten.

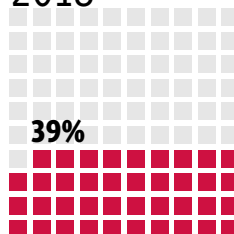
"Jag känner ångest inför framtiden"

Helt / Delvis av samma åsikt

2020

2018

Framtidstro - både hoppfullt och mindre hoppfullt

Hur tror du att Finland ser ut om 10 år?

● Ja ● Jag vet inte ● Nej

Kvinnor och män är mer jämställda

Procent, %

Finland är mer mångkulturellt

Det är lättare att leva som svenskspråkig i Finland

Tilltron till framtiden har minskat i jämförelse med resultaten 2018. De unga känner osäkerhet speciellt kring Finlands ekonomiska framtid. Återigen kan detta vara en coroneffekt som eventuellt är övergående. Nästan hälften (46 %) av de unga uppger också att de känner ångest inför framtiden – andelen har ökat med sju procentenheter sedan mätningen 2018.

Samtidigt tror en klar majoritet (72 %) på att Finland är mer jämställt om tio år än vad landet är idag. Nästan lika många upplever att Finland kommer att vara mer mångkulturellt. De ungas förhållande till tekniska lösningar är däremot tudelad: å ena sidan råder en stark tro på att tekniken i framtiden har löst många av de problem vi ser i dag (69%), å andra sidan tror närmare hälften (49%) att tekniken kommer att ha skapat fler problem.

I det stora hela uppvisar de svenskspråkiga ungdomarna liknande trender som ungdomar nationellt. **Det svenska språket har ändå en stor betydelse: många upplever det som viktigt att både få studera och jobba på svenska.** 85 % håller fortfarande med om att det känns viktigt att tillhöra en svenskspråkig gemenskap. Ändå tror över hälften att det inte kommer att vara lättare att leva som svenskspråkig om tio år. De enspråkigt svenskspråkiga är mer pessimistiska än de tvåspråkiga ungdomarna.

Magma kommer att återkomma till temat unga och språk, i synnerhet i förhållande till mediebruk och fritidsintressen, i en andra del av barometerns resultat.

De unga mår bra trots en liten nedgång

– Pojkarna mer tillfreds med sin vardag

Matilda Wrede-Jäntti

Universitetslektor i socialt arbete, Helsingfors universitet
matilda.wrede-jantti@helsinki.fi

Vad det innebär att må bra eller att inte göra det debatteras idag livligt i alla nordiska länder. Förklaringen till det är enkel: antalet unga som i Norden söker hjälp för, men också diagnostiseras med, olika former av *psykisk ohälsa* har stadigt ökat under de senaste åren.¹ Detta gäller i synnerhet bland flickor. Hur begreppet definieras, det vill säga vad vi avser med psykisk (o)hälsa är förhållandevis luddigt. Man kan ändå konstatera att öppenheten kring frågor som rör psykisk ohälsa har ökat, tröskeln att söka hjälp sjunkit och antalet diagnoser skjutit i höjden. Det känns därför särskilt angeläget att poängtera att det stora flertalet finländska unga, också de svenskspråkiga, i Finland mår bra.

Flickorna uppger lägre välmående än pojkarna också år 2020

Svaren i årets svenskspråkiga ungdomsbarometer visar att de finlands-svenska unga på det stora hela är tillfreds med sitt liv. Ungdomarna ger över åtta i medeltal för hur nöjda de är med 'livet i stort'. Bakgrundsfaktorer så som hemregion eller föräldrarnas utbildning ser inte ut att påverka resultaten nämnvärt. Däremot framstår, liksom i mätningen från 2018,

1 Se t.ex. Kolouh-Söderlund & Lagercrantz 2016; Sommer 2016a; 2016b; Arnardottir 2016; THL 2019 Reinsalo & Kaltiala 2019, Gissler & Seppänen 2019.

tydliga skillnader mellan könen. Även om skillnaderna mellan flickornas och pojkarnas bedömning inte är särskilt stora ser vi t.ex. att pojkarna (52 %) oftare än flickorna (41 %) ger vitsordet 9 eller 10 för hur nöjda med livet de är, medan fler flickor än pojkar ger låga vitsord 4–6 (9 % mot 5 %). Också på barometerns samtliga sju livsområden uppger flickorna en lägre tillfredsställelse än pojkarna. Det är här skäl att nämna att antalet unga (N=8) som i studien valt att *inte* definiera sig som pojke eller flicka är så liten, att pålitliga statistiska resultat för gruppen inte kan uträknas. Därför rapporteras de inte heller här.

Att flickor bedömer sitt välmående som sämre än vad pojkar gör är inte en ny insikt och det är inte heller något som är typiskt för just finlandssvenska unga. Motsvarande resultat har redovisats både i ett flertal studier och över en längre tidsperiod, såväl nationellt som internationellt. Den nationella ungdomsbarometern 2015, med ett representativt sampel om ca 1900 unga, visade på skillnader till pojkarnas fördel på de allra flesta livssektorerna men skillnaderna var små, som störst 0,2 vitsordsenheter.² THL:s undersökning Hälsa i skolan, som baserar sig på ett representativt sampel om ca 250 000 unga och utförs vartannat år, har redan i över 10 års tid presenterat resultat över flickors fortsatta låga livstillfredsställelse i jämförelse med pojkars.³ Av någon anledning har resultat om flickors illamående sällan nått över nyhetströskeln. Den offentliga debatten tenderar att handla primärt om oron för pojkars framtid.⁴

lögonenfallande med den svenskspråkiga ungdomsbarometern från år 2018 var att de svenskspråkiga flickorna uppgav sig må klart sämst (7,9): hela 0,7 enheter sämre än sina jämgamla finskspråkiga medsystrar (8,6), som

2 Myllyniemi 2015, 90.

3 THL 2019a & 2019b.

4 Se t.ex. Akimo (2020); Hietamies & Myllymäki 2020; Lähteenmaa 2018; Talouselämä 14.11.2018; Vanttilä 2018.

placerade sig på samma nivå som de svenskspråkiga pojkarna, vilka i sin tur låg under de finskspråkiga pojkarna (9,0). Men också resultaten från THL:s senaste 'Hälsa i skolan 2019' visar att svenskspråkiga elever såväl i högsta-diet som i yrkesutbildningen på andra stadiet uppger sig vara något mindre nöjda med livet än sina finskspråkiga gelikar. Å andra sidan är situationen den omvända bland gymnasieeleverna: där avviker de svenskspråkiga gymnasisterna genom att vara snäppet nöjdare än de finskspråkiga.⁵

De svenskspråkiga ungas välbefinnande ser ungefär likadant ut som de gjorde för två år sedan då den första svenskspråkiga barometern gjordes. Också år 2018 låg medeltalet för tillfredsställelsen med 'livet i stort' på en god nivå, snäppet högre än i år. Flickorna uppgav sig även då må sämre än pojkarna på alla de fem livsområden som ingick i den första barometern. Det är på samma delområden – psykisk hälsa och utseende – som skillnaden mellan pojkarnas och flickornas upplevelser är störst. I år ombads de unga också med egna ord uppge vad de tänker på då de hör 'psykiskt illamående'. Intressant är att både utseende och sociala medier ges mycket anspråkslösa roller i de öppna svaren. Av de drygt 1400 svaren rör endast en procent utseende och en lika liten andel sociala medier: sammanlagt uppgår dessa två kategoriers svar till bara 29 stycken. Noteras kan också att exakt lika många svar om utseende har getts av pojkar som av flickor och att det i svaren sällan nämns vems utseende som avses – t.ex. "Att mycket av den psykiska ohälsan beror på prestationsångest inom skolan, utseende och idrott." I de fall som det tydligt framgår, rör det sig alltid om flickors utseende, t.ex. "Unga 'fjortis-flickor' som TROR att män vill ha instagrams's fotomodellkvinnor".

Samtidigt har ungdomarnas tillfredsställelse på samtliga delområden sjunkit något från år 2018. Nedgången är ungefär lika stor för både pojkar och flickor. Sålunda har ungdomarnas bedömning av sitt psykiska välmående

5 Itkonen 2020 (personligt mejl).

också sjunkit. Trots försämringen kan resultatet fortfarande klassas som gott. Även om ungdomarna ombads ta ställning till situationen innan den omvälvande Coronapandemin bröt ut – ”Då du svarar ber vi att du försöker tänka på ditt ’vanliga’ liv, dvs innan Corona” – är det rimligt att anta att förändringen åtminstone delvis kan förklaras av pandemin. Ett flertal studier har visat på en nedåtgående trend i många ungas livskvalitet i samband med Covid-19.⁶ Det finns därför hopp om att kurvan kan vända uppåt så snart Coronapandemin är under kontroll.

Sammanfattningsvis upplever den stora majoriteten av de svenskspråkiga ungdomarna att de är värdefulla och att de reder sig rätt väl i livet – må så vara att andelen flickor som uppgett att de är helt av samma åsikt om de påståendena som rör välmående genomgående är lägre än pojkarnas.

Vardagsrelationer innefattar också nätgemenskap och känslan av ensamhet

Årets barometer fångade ungdomarnas vardagsrelationer i form av ett batteri av påståenden som rörde känsla av trygghet och delaktighet. Också på det här delområdet kan resultaten till största delen ses som goda. Det stora flertalet uppgav att de har minst en vuxen de känner sig trygg att tala med och att de vet vem de kan vända sig till om de har det svårt. Även om procenttalen är höga för de positiva svaren (80 % respektive 87 %) är det bekymmersamt att så pass många unga, mellan tolv och tjugo av hundra, saknar en trygg vuxenkontakt eller *inte* vet var de kan få hjälp. Eftersom de flesta (80 %) av barometerns respondenter är skolelever/studeranden är det intressant att jämföra svaren med resultaten från den nyaste Hälsa i skolan enkäten. THL:s resultat påvisar endast få signifikanta skillnader mellan svenskspråkiga och finskspråkiga elever. De svenskspråkiga ungdomarna uppgav oftare att de kände att deras hälsotillstånd var medelmåttigt

6 Se t.ex. Rädda barnen 2020; Qvortrup 2020.

eller dåligt. Likaså var de också mer missnöjda med hälsokontrollerna och svarade oftare att det under hälsocheckarna inte talades om deras hemförhållanden, att man inte lyssnade till deras åsikter eller talade om frågor som de tyckte vara viktiga.⁷ Med tanke på resultaten såväl från Hälsa i skolan som från årets barometer inställer sig frågan om något kunde göras för att förbättra genomförandet av hälsovårdstjänsterna som riktas till svenskspråkiga unga?

Ett nedslående resultat är också att fastän över 90 procent av ungdomarna i årets svenskspråkiga barometer uppgav att de har en eller fler vänner som betyder mycket för dem, var det många som ofta kände sig ensamma. Könskillnaderna är stora också här. Andelen flickor är klart högre än andelen pojkar: sju procent av flickorna håller helt med om påståendet ”jag känner mig ofta ensam”, mot bara en procent av pojkarna. Resultaten överensstämmer med andra inhemska studier om ensamhet. T.ex. THL:s Hälsa i skolan visar att flickorna uppger minst dubbelt så höga värden som pojkarna för känsla av ensamhet.⁸ Å andra sidan är det vanligare att pojkar saknar en riktigt nära vän.⁹ En studie av Toikka m.fl.¹⁰ visar att andelen flickor (liksom kvinnor) som känner sig ensamma är högre än andelen pojkar (liksom män); skillnaderna är tydligast i de yngsta och äldsta åldersgrupperna av vuxna. I en annan studie¹¹ uppgav cirka 60 procent av de finländska högstadielärarna att de någon gång känt sig ensamma och hela 17 procent att de gjorde det ganska eller mycket ofta. Att ofta känna sig ensam var klart vanligare bland flickor (21 %) än bland pojkar (11 %). Att jämföra de ovannämnda resultaten med årets svenskspråkiga barometers är ändå svårt eftersom både frågorna och svarsalternativen är formulerade på olika sätt. Enligt

7 Itkonen 2020 (personligt mejl).

8 THL 2019c.

9 Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018.

10 Toikka, Vuorjoki, Koskela & Pentala 2015.

11 Lyyra, Junttila, Tynjälä & Välimaa 2019.

den nationella ungdomsbarometern 2015¹² har finlandssvenska unga i snitt fler vänner och är också mindre ensamma än de finskspråkiga unga. Trots det kan resultaten ses som både viktiga och intressanta mot bakgrunden av att flickor i jämförelse med pojkar ofta, i synnerhet i tonåren, beskrivs som mognare och socialt starkare med en högre sensitivitet för andras behov och önskemål. Slutsatsen blir därför lätt den motsatta till barometerns: flickor antas inte känna sig ensamma utan förväntas reda sig socialt.

Ett annat centralt resultat – som vuxenvärlden inte varit så flink att ta till sig och kanske därför inte heller gärna accepterat – är att nätet och de sociala medierna, trots en del utmaningar, fyller en mycket viktig roll i de flesta ungdomars liv. Mer än hälften av de svenskspråkiga ungdomarna uppger att de tillhör åtminstone en gemenskap på nätet. Enligt Mannerheim Barnskyddsförbund rf:s (MLL:s) medieenkät har 69 procent av de unga respondenterna hittat nya bekantskaper på nätet. Även om skillnaden mellan flickor och pojkar också här är tydlig är det uppenbart att nätet utgör en samlingsplats som erbjuder många, de facto majoriteten, av våra unga viktiga kontakter och en känsla av delaktighet. Andelen unga som genom nätet har kontakt med personer som de inte träffat ”IRL” – *in real life*, d.v.s. fysiskt – är betydande: var tredje flicka och nästan varannan pojke håller med om påståendet ”jag har en eller flera vänner som jag umgås med ENDAST på nätet eller i sociala medier”.

Flera studier visar att unga har förhållandevis goda erfarenheter av kontakter de stiftat över nätet; t.ex. i Mannerheims Barnskyddsförbunds medieenkät (2019) uppger närmare 2/3 av de drygt 1500 respondenterna främst i högstadieålder att de rör sig på nätet utan problem. Också utländska studier visar att nätet enligt ungdomar utgör ett snabbt och enkelt sätt att

12 Myllyniemi 2015, 84.

få och upprätthålla kontakter med vänner och bekanta.¹³ I årets barometer uppger många (63 %) att de sett någon bli mobbad eller utsatt för näthat på sociala medier. Ändå är det bara 15 procent som själva blivit utsatta. Bland dem är det få som svarat att detta hänt ofta. Även om nästan var sjätte ung vid en första anblick kan te sig som oacceptabelt många är det rimligt att jämföra mängden med ungas erfarenheter av skolmobbning. Mobbingen har under de senaste 15 åren minskat något i våra skolor men ligger ändå på motsvarande nivå, från gymnasiernas ca 10 procent till grundskolornas drygt 20 procent.¹⁴ Det förefaller alltså inte som om nätmiljön i sig skulle vara skadlig. Samtidigt säger det sig självt att dess omfattning kan vara vid och vuxnas (känsla av) insyn och kontrollmöjligheter därmed också minskar kraftigt.

Att sociala kontakter är av stor betydelse för individens välmående är ett känt faktum. Men hur vi umgås med varandra förefaller variera. Flickor samlas oftare i mindre grupper om bara 2–3 personer och att de i lägre tonåren har en "bästis" är inte ovanligt. Pojkar förefaller att i högre utsträckning spendera tid i något större grupper och utför ofta någon fysisk aktivitet tillsammans, såsom bollspel. I studier har liknande mönster kommit till uttryck också i ungdomarnas sätt att nyttja nätet och sociala medier. Pojkar tenderar oftare spela olika spel och rör sig i virtuella världar medan det är vanligare att flickor ingår i social växelverkan som baserar sig utbyte av tankar och åsikter om andra och dem själva.¹⁵

Kunskapsintag, delaktighet men också avkoppling står i centrum när unga rör sig på nätet. T.ex. enligt Sponsor insights¹⁶ nyaste utredning har e-sporten blivit den mest intressanta sporten, snäppet intressantare än t.o.m.

13 T.ex. Pew Research Center 2019.

14 Nuortenhyvinvointikertomus 2019.

15 Myllyniemi & Berg 2013.

16 Sponsor insight 2019.

ishockey, bland unga män i Finland. Studier om e-sport visar att underhållningsvärdet och eskapism är centrala orsaker till att unga följer med e-sporter.¹⁷ Sjöblom¹⁸ poängterar vikten av att förstå att många nätspel inte "bara" är spel utan också en form av ungdomskultur, i vilken unga sammanstrålar virtuellt på en plats – a third place – som varken är deras hem eller skola/ arbetsplats. Den tekniska utvecklingen har gjort virtuella mötesplatser allt vanligare och deras betydelse har ytterligare accentuerats under Coronaepidemin.

Enligt Statistikcentralen¹⁹ sker det mesta av det dagliga spelandet via smarttelefoner. Hela 41 procent av finländarna – alltså inte enbart ungdomar – anses vara aktiva digispelare. Andelen spelare har ökat mest i åldersgruppen över 44-åringar, även om den aktivaste gruppen är 10–14 åriga pojkar. Också enligt Ståhl²⁰ är det inte ovanligt i Finland att kvinnor utgör 40–50 procent av andelen nätspelare, där andelen kvinnor är högre än i datorspel. Pojkar/ män satsar ändå i snitt både mer tid och pengar på att spela än vad flickor/ kvinnor gör.

Med psykiskt illamående avses också oönskade känslor i vardagen

För att fånga hur unga tolkar psykisk ohälsa ombads de nämna vad de tänker på när det hör termen "psykiskt illamående". Alla fick nämna tre saker och totalt inkom 1438 svar. Svaren de unga gav kan indelas i två huvudkategorier: medicinsk diagnos och icke-medicinsk diagnos. Den förstnämnda, medicinsk diagnos, hör bl.a. depression och (panik)ångest. Den icke-medicinska kategorin fångar högst alldagliga fenomen såsom krav, nedstämdhet och relationsproblem. En tredje, mycket liten kategori (ca 1% av svaren) utgörs av "Vet inte" (9), till vilken även inkluderats oklara svar (t.ex. "svart hår").

19 Statistikcentralen 2017.

20 Ståhl 2020.

Vid jämförelse av de två huvudkategorierna framkommer dels att majoriteten av svaren, omkring 2/3, återfinns i kategorin "icke-medicinsk diagnos" (se bilden nedan), dels att denna huvudgrupp täcker fenomen och känslor, som ter sig högst vardagliga och tillhörande livet.

Vad menar unga med psykiskt illamående?

Antal svar kategori

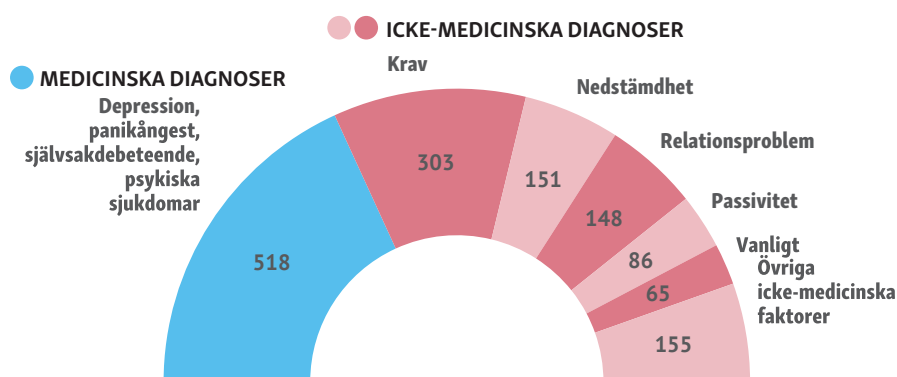

Bild 1. Vad tänker unga då de hör "psykiskt illamående"? Alla fick nämna tre saker, sammanlagt inkom 1438 svar. De kan indelas enligt huvudkategorier – medicinsk och icke-medicinsk diagnos (pajen), dels enligt underkategorier av icke-medicinsk diagnos (stapeln)

Könsfördelningen visar att flickor i högre grad än pojkar nämnt krav, nedstämdhet, att inte få hjälp samt att de nämnt något personligt (t.ex. "jag kämpar hårt med mitt psykiska mående p.g.a. depression, ångest, fobier, tvångstankar samt Emotionellt instabil personlighetsstörning (Borderline)"). Pojkarna utgör i sin tur en majoritet i ordgruppen "depression", "passivitet" liksom i några av de minsta grupperna; "alkohol och droger" liksom "en ursäkt eller överdrift" (t.ex. "personer som säger att dom har depression").

Svaren i barometern visar att ungdomarna med termen psykiskt illamående omfattar såväl medicinska tillstånd som – i hög grad – all dagliga icke-önskvärda känslor. Resultatet är viktigt eftersom det förtydligar i vilket perspektiv ungas sätt att tala om att de mår psykiskt illa skall sättas. Det rör sig alltså förutom om allvarliga tillstånd som i regel kräver vård, såsom depressioner och självmordsförsök, också om en räckta icke-medicinska tillstånd, såsom mobbning, nedstämdhet och upplevelser av aldrig sinande krav. Det faktum att unga inkluderar mycket utöver rent medicinska sjukdomstillstånd innebär inte att deras känslor av utsatthet, matthet och otillräcklighet i relation till ständiga krav skall förringas. Däremot understryker det vikten av att deras känslotillstånd av vuxenvärlden kan – och bör – bemötas också med andra insatser än rent medicinska.

Diskussion: Kan det anses vara normalt att lida av psykisk ohälsa?

I inledningen berörde jag kort hur begreppet psykisk (o)hälsa definieras, d.v.s. vad vi hänvisar till då vi talar om psykiskt illamående bland unga idag. Eftersom termen är luddig konstaterade jag – utan att förminska allvaret i utvecklingen – att öppenheten kring frågor som rör psykisk ohälsa har ökat, tröskeln att söka hjälp sjunkit och antalet diagnoser gått upp.

Också av barometern framgår att termen ”psykiskt illamående” är omfattande: med den avses mycket mer än enbart allvarliga sjukdomar som kräver vård. En term som är så vid har den fördelen att den genom att inrymma mycket också minskar på stigma: om många lider av X är det ju inte direkt ”onormalt”. Samtidigt medför en vid term, som omfattar svåra, utmanande sjukdomar men också otillfredsställande livssituationer, att också sådant som tillhör livets skuggsidor inkluderas. Därmed kan aspekter av psykisk ohälsa anses vara normala. Detta bör uppmärksammas eftersom det annars medför en risk för att dessa till livet hörande aspekter tolkas som onormala – och därmed anses vara i behov av medicinsk vård. Det ter sig rimligt att

hävda att ungdomar, i likhet med vuxna, skulle dra nytta av att få lära sig att i vardagen bättre handskas med negativa känslor och besvikelser som inte utgör medicinska sjukdomstillstånd. Här tänker jag på ungdomarnas svar i barometern av typen; "För höga krav – orsakar stress – t.ex. skolan kan ibland orsaka psykiskt illamående", "självbild och vad man tycker om sig själv", "misslyckanden" liksom "äldre tonåringars osäkerhet över egen framtid/ karrär".

Nära förknippat med dessa till livet hörande, normala aspekter av psykisk ohälsa såsom att inte vara tillfreds med sitt liv, ligger frågan om vilka förväntningar och krav vi ställer på livet – och därmed också på oss själva. När vi ser på de öppna svaren är det uppenbart att flickor i betydligt högre grad än pojkar nämner – och därför sannolikt även upplever – press och krav. Flickorna utgör också en klar majoritet bland dem som nämner hjälpbehov, liksom avsaknaden av tillbudsstående hjälp. Om kravnivån är hög innebär det inte enbart att "få" utan i högsta grad även att "ge" d.v.s. att själv leverera. Här finns globala kopplingar, dels till den snabba tekniska utvecklingen, som möjliggör jämförelser med stjärnor på diverse olika livsområden världen över: Hur mycket behövs för att unga idag skall känna att de är (tillräckligt) bra? Men också till en allt osäkrare värld och en instabilare världsekonomi med konsekvenser bland annat för den lokala arbetsmarknaden. Går det att göra upp realistiska framtidsplaner som med rimlig sannolikhet kan uppnås? Är det möjligt att stadigt blicka framåt och göra upp både förnuftiga och långsiktiga framtidsplaner? Också när det gäller den här typen av frågor visar barometern på signifikanta skillnader mellan könen. Flickorna är mer rädda för att fatta fel beslut gällande sin utbildning (75 % av flickorna mot 56 % av pojkarna håller helt eller delvis med) liksom de i klart högre grad oroar sig för att börja jobba inom fel bransch (57 % av flickorna mot 36 % av pojkarna håller helt eller delvis med). En betydligt högre andel flickor anger att de känner ångest inför framtiden (56 % mot pojkarnas 36 %).

Flickor förefaller också att bära mer ansvar för andras väl och ve: när 22 procent av flickorna uppger att deras egen framgång är viktigare än att tänka på andra är motsvarande siffra för pojkarna nästan dubbelt så hög (39 %). Resultaten är de samma också gällande oron för klimatet/miljön: pojkarna har i medeltal en klart mer avslappnad linje än flickorna (59 % mot 81 %). Hur kommer det sig att flickorna – som i medeltal presterar klart bättre än pojkarna i skolan – bekymrar sig så mycket mer? Är det rimligt att tänka sig en förklaring till att flickor mår psykiskt sämre sammanhänger med denna oro för framtiden liksom för andras välbefinnande? Är det möjligt att planera långsiktigt, bära ansvar men sakna kontroll utan att må psykiskt dåligt?

När jag ser på framför allt flickornas öppna svar i barometern och känslan som endel förmedlar av att inte räcka till, kommer jag att tänka på den danska professorn Svend Brinkmanns ord:

Om du tänker positivt varje dag, arbetar hårt, strävar efter att bli den bästa versionen av dig själv, omger dig med inspirerande människor och aldrig ger upp, så finns det inga gränser för hur utbränd du kan bli!

Källor

Akimo, M (2020) Syrjäytyneet miehet herättivät moraalipaniikin. –"Elämän rakentaminen nollasta uudelleen ei ole kaikkein helpoin tehtävä".2020. Kaleva 18.2.2020. <https://www.kaleva.fi/syrjaytyneet-miehet-herattivat-moraalipaniikin-ela/1651358>

Arnardóttir, J.R. (2016) Mental health among youth in Iceland: Who is responsible? What is being done? Nordic Council of Ministers, Nordic Welfare Centre. Stockholm. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1071169/FULLTEXT01.pdf>

(Fortsätter)

Gissler, M. & Seppänen, J. (2017) Nuorten mielenterveysongelmat lisääntyvät Pohjoismaissa – erityisryhmänä maahanmuuttajat. 2.10.2017. THL Blogi.
<https://blogi.thl.fi/nuorten-mielenterveysongelmat-lisaantyyvat-pohjoismaissa-erityisryhmana-maahanmuuttajat/>

Halme, N, Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. (2018) Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017 Kouluterveyskyselyn tuloksia https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hietamies, E. & Myllymäki, J. (2020) Miksi nuori mies syrjäytyy? On elämää mullistavia asioita. Päälle lisätään tyhjiys ja yksinäisyys. 5.9.2020: <https://www.apu.fi/artikkelit/miksi-nuori-mies-syrjaytyy-on-elamaa-mullistavia-asioita-paalle-lisataan-tyhjiys-ja-yksinaisyys>

Itkonen, R. Personligt mejl 22.10.2020: Resultat rörande svenskspråkiga elever i Hälsa i skolan 2019.

Ikonen, R. & Helakorpi, S. (2019) Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kolouh-Söderlund, L. & Lagercrantz, H. (2016) Creating participation for youth with mental health problems: Cross-sector collaboration between public services and the civil society in Denmark and Sweden. Nordic Council of Ministers, Nordic Welfare Centre. Stockholm

Lyyra, N., Junttila, N., Tynjälä, J. & Välimaa, R. (2019) Nuorten yksinäisyys on yhteydessä lisääntyneeseen oireiluun ja lääkkeiden käyttöön. Lääkärilehti. 9.8.2019. 32/ 2019 vsk 74, s 1670-1675. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/nuorten-yksinaisyys-on-yhteydes-sa-lisaantyneeseen-oireiluun-ja-laakkeiden-kayttoon/>

Lähteenmaa, J. (2018) Nuoret miehet eivät syrjäydy vain työelämästä vaan myös perhe-elämästä. Helsingin sanomat 24.11.2018. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005909876.html>

Myllyniemi, S. (2015) Tilasto-osio. I boken: Nuorisobarometri 2015: Arjen jäljellä. Opetus- ja kulttuuriministeriö Nuorisosaian neuvottelukunta Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoaunorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Myllyniemi, S. & Berg, P. (2013) Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013 Opetus- ja kulttuuriministeriö Valtion liikuntaneuvosto Nuorisosaian neuvottelukunta Nuorisotutkimusverkosto. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoria_liikkeell_verkko.pdf

Nuortenhyvinvointikertomus 2019: Nuorten kokema koulukiusaaminen. <https://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/turvallisuus/koulukiusaaminen>

(Fortsätter)

Qvortrup, L. (2020) Hvad ved vi om de ca. 20 pct., som ikke har klaret sig godt med nødundervisning under coronakrisen? Hvad med trivsel og mental sundhed? Og hvad betyder elevernes alder? Forskning i unge og corona. Egmoni Fonden.

Rädda barnen (2020a): Lapsen ääni 2020. Lasten näkemyksiä koronakeväästä. STRESSI, huoli ja yksinäisyys – koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2020/10/21163820/Lapsen-Aani-2020_raportti1_FI1.pdf

Rädda barnen (2020b) Lapsen ääni 2020. Perheen taloudellisen tilanteen vaikutukset lasten arkeen, vapaa-aikaan ja hyvinvointiin https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2020/10/20094831/Lapsen-Aani-2020_raportti2_FI_FINAL1.pdf

Reinsalo, P. & Kaltiala, R. (2019) Onko nuorisopsykiatrian poliklinikan potilaskunta muuttunut lähetemäärien kasvaessa? Lääkärilehti. Alkuperäistutkimus 2019;36 vsk 74: 1956–1962. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/onko-nuorisopsykiatrian-poliklinikan-potilaskunta-muuttunut-lahetemaerien-kasvaessa/>

Sjöblom, M. (2020) Vad är esport och varför tittar man på när andra spelar? Seminarium: Dataspel engagerar barn och unga, är allt ok? EHYT 11.11.2020. Helsingfors. https://youtu.be/01_x7tB2wao

Sjöblom, M. & Harami, J (2019) Why do people watch others play video games? An empirical study on the motivations of Twitch users. Computers in Human Behavior. <https://www.semanticscholar.org/paper/Why-do-people-watch-others-play-video-games-An-on-Sj%C3%B6blom-Hamari/94a1cc-4ba85c6e07c56f938db78c09ccf44a53a8>

Sommer, M. (2016a) Mental health among youth in Denmark. Who is responsible? What is being done? Nordic Council of Ministers, Nordic Welfare Centre. Stockholm.

Sommer, M. (2016b) Mental health among youth in Norway. Who is responsible? What is being done? Nordic Council of Ministers, Nordic Welfare Centre. Stockholm.

Sponsor insight (2019) Lehdistöiedote 19.3.2019. http://www.sponsorinsight.fi/uploads/1/1/1/0/11102604/sponsor_insight_lehdist%C3%B6tiedote_19_03_2019.pdf

Statistikcentralen (2017) Digitaalipelaaminen. Digitaalisten pelien pelaaminen nelinkertaistunut 25 vuodessa. http://www.stat.fi/til/vpa/2017/02/vpa_2017_02_2019-01-31_kat_001_fi.html

Ståhl, M (2020) Ungas spelaridentitet och mänskliga relationer online? Seminarium: Dataspel engagerar barn och unga, är allt ok? EHYT 11.11.2020. Helsingfors. https://youtu.be/01_x7tB2wao

Talouselämä 16.11.2018 <https://www.talouselama.fi/uutiset/yllattynyt-martti-hetemaki-paatte-li-vaarin-nuorten-miesten-syrjatyminen-ei-selita-syntyvyyden-romahtamista/a7b4b88d-8ca4-328e-8302-cba685af00be>

(Fortsätter)

THL (2019a) Kouluterveyskysely. Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Indikaattori: Erittäin tyytyväinen elämäänsä. Tytöt. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=200101&mittarit_2=199385&sukupuoli_0=144002#

THL (2019b) Kouluterveyskysely. Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Indikaattori: Erittäin tyytyväinen elämäänsä. Pojat. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=200101&mittarit_2=199385&sukupuoli_0=143998#

THL (2019c) Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019. Tuntee itsensä yksinäiseksi % https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=200138&mittarit_1=199281&mittarit_2=199700&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#

Toikka, S., Vuorjoki, O., Koskela, T., & Pentala, O. (2015) Aikuisväestön yksinäisyys ja järjestötoimintaan osallistuminen Suomessa - ATH-tutkimuksen tuloksia. Yksinäisyys ja osallistuminen ATH-tutkimuksen tuloksia. Järjestökentän tutkimusohjelma, 9-14. (J. Murto, O. Pentala, S. Helakorpi, & R. Kaikkonen, Red.) Helsingfors, Finland: Institutet för hälsa och välfärd THL. Hämtat från <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-547-9> den 15 02 2019

Vänttilä, S. (2018) Asiantuntijat ovat huolissaan nuorten miesten syrjäytyisistä - Suomenmaa lähti perjantai-illaksi ajamaan korttelirallia selvittääkseen, ovatko pelot turhia. 12.8.2018. Suomenmaa. <https://www.suomenmaa.fi/uutiset/asiantuntijat-ovat-huolissaan-nuorten-miesten-syrjatyimisesta-suomenmaa-lahti-perjantai-illaksi-ajamaan-korttelirallia-selvittaakseen-ovatko-pelot-turhia/>

Vad styr svenskspråkiga unga i Finland i valet av studier och yrke?

Isak Vento

Politics doktor, Helsingfors universitet
isak.vento@helsinki.fi

Arbetslivet förändras i snabb takt med digitalisering och automatisering som drivkrafter. Man har antagit att förändringen ökar vikten av individuella färdigheter som självkännedom och social kompetens men också problemlösning och företagsamhet, vilka innebär fortgående anpassningsförmåga till nya uppgifter under karriären.¹ Trots att utvecklingen kommer att beröra de flesta som är aktiva i arbetslivet, är förändringen mest påtaglig för de unga med arbetslivet ännu helt eller till stor del framför sig. Samtidigt genomgår det finländska utbildningssystemet förändringar som direkt påverkar just 15–19 åringar, till exempel en förnyelse av högskoleantagningen våren 2020, följt av en förlängning av läroplikten till 18 år. Detta ökar vikten att känna till de ungas preferenser och resonemang i studie- och yrkesval.

De svenskspråkiga unga utgör en speciellt intressant grupp då de ofta faller i skymundan i nationella studier.² Vi vet också att svenskspråkiga beter sig olika till exempel då de väljer var de ska studera i jämförelse med finskland.³ Språket är en viktig faktor för många i studievalet på högskolenivå, vilket betyder att vi inte kan dra slutsatser om svenskspråkiga unga ut-

1 Arola, 2017

2 Haikkola & Myllyniemi, 2019

3 Vento, 2017

gående från forskning på finskspråkiga. Vilken roll spelar då svenskan för studievallet på andra stadiet, alltså då de väljer gymnasium eller yrkesskola? Att svenskan är viktig för vilken högskola de unga väljer betyder inte att den nödvändigtvis är det för studievallet på andra stadiet, då man ännu är mindre självständig och närhet till hemmet och kanske också kompisars val väger mer. Den geografiska spridningen av svensktalande på olika orter, från högst urbaniserade till mer rurala områden i Finland, gör det också intressant att fråga sig i vilken grad finlandssvenska unga tänker lika gällande andra stadiets utbildning i olika delar av landet. Tidigare studier har visat att svenskspråkiga studenters fortsatta studieväg och sysselsättning varierar mellan regionerna.⁴

Då man sett på svensktalande unga har man ofta riktat sig till högskolestuderande eller utgått från registerdata med svenskspråkig skola som minsta enhet. I dessa studier har man kunnat redogöra för studieval på tredje stadiet och skönja studentströmmar. Däremot har man inte direkt fångat in de unga i åldern 15–19 som står i brytningspunkten mellan barndom eller ungdom och vuxenlivet, och alla val och utmaningar som det för med sig. Magmas ungdomsbarometer som riktar till svenskspråkiga unga i Finland ställer i år för första gången frågor om studieval och yrkespreferenser. Det erbjuder unika möjligheter att redogöra för hur de unga resonerar kring deras val av studieväg eller sysselsättning.

Gymnasium eller yrkesskola?

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020 visar att en överväldigande majoritet av de svenskspråkiga unga är positiva till gymnasiestudier och att de i mindre utsträckning lockas till yrkesskola. Talande för hur attraktivt gymnasiet är för unga i grundskolan är att andelen unga som inte kan tän-

kas studera vid yrkesskola är mer än dubbelt större (38 %) än andelen som inte kan tänka sig gymnasiestudier (15 %). Inställningen till andra stadiets utbildning bland finlandssvenskar kan tänkas reflektera att man i hög grad anammat den rådande samhälleliga diskursen om det finländska näringslivets struktur: en inriktning på förädlade industriservice och därav följande förväntningar om hög utbildning på arbetstagaren.

Men hur koherent är attityden till andra stadiets utbildning bland finlands-svenska unga? Kan vi utläsa regionala skillnader med koppling till områdets näringsliv och tradition? De svenskspråkiga regionerna i Finland varierar som sagt i grad av urbanisering med allt från huvudstadsregionen med närmare en miljon invånare till glesbygd. De geografiska skillnaderna gör sig gällande också i näringsstrukturen. I storstäder består den idag i stor utsträckning av expertyrken. På landsbygden är näringen däremot ofta kopplad till jord- och skogsbruk eller annan råvaruproduktion. En naturlig följd är att städer har en högre utbildad befolkning än landsbygden. Dessa skillnader kan rimligtvis återspeglas i olika ekonomisk-rationella incitament att välja en studieväg som för antingen mot högskola eller mot yrkesutbildning. På samma sätt kan familjens och bekantskapskretsens socioekonomiska status påverka de unga genom socialisering till önskvärd livsstil. Kort och gott, man kan förvänta sig att se vissa skillnader i utbildningsval bland unga beroende på om de är bosatta i tät- eller glesbygden.

Tidigare studier som har fokuserat på svenskspråkiga studenter har påvisat regionala skillnader i valet mellan fortsatta studier vid universitet och yrkes-högskola. Bland studenter i södra Finland är universitet det populäraste valet, medan studenter i Österbotten, Åland och språköarna lika ofta väljer uni-versitet och yrkeshögskola.⁵ Därtill varierar också benägenheten att studera

5 Vento, 2017:27

på universitet eller yrkeshögskola beroende på hur urbaniserad studentens närmiljö är. I vilken mån reflekteras de regionala skillnaderna också på 15–19 åriga finlandssvenskars val av andra stadiets studier, det vill säga gymnasium och yrkesskola? Och vad anser de själva påverkar deras inställning?

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern uppvisar en del regional variation i inställningen till studier vid gymnasium eller yrkesskola. Av nyländska ungdomar uppger 86 % att de kan tänka sig eller redan studerar vid gymnasium och nio procent att de inte kan tänka sig studera vid gymnasium (Bild 1). I Österbotten kan 77 % tänka sig eller redan studerar vid gymnasium mot 17 % som inte kan tänka sig det. På grund av små respondentantal på enkäten i Åboland, Åland och övriga Finland måste resultaten på dessa tolkas med viss försiktighet. Tar vi dem som riktgivande på ungas åsikter i respektive region ser vi att inställningen till gymnasiestudier bland respondenter från Åboland ligger någonstans mellan de nyländska och österbottniska respondenternas, medan man på Åland och i språköarna är närmast enbart positiva till gymnasiestudier.

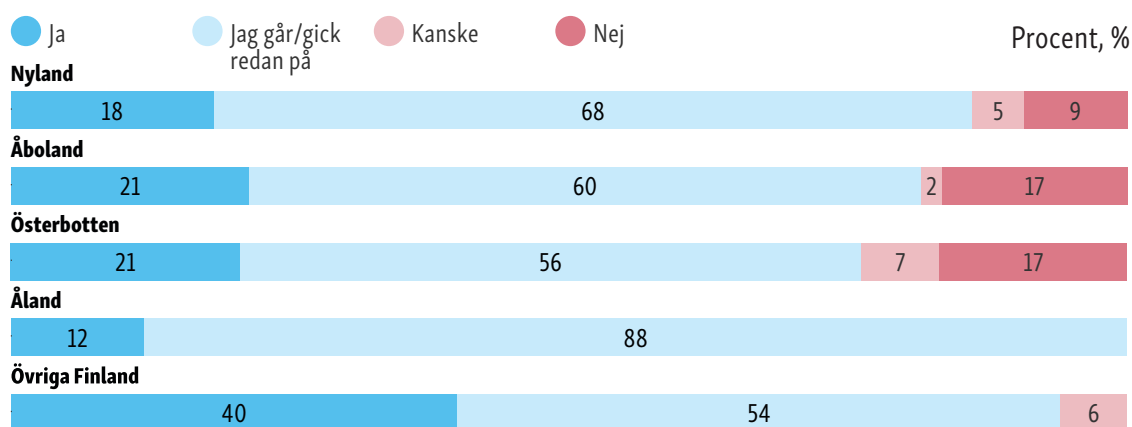

Bild 1. "Jag kan/kunde tänka mig att studera vid gymnasium", svar enligt region i procent, % (N=545).

Liknande mönster kan ses i inställning till yrkesskola bland finlandssvenska unga i de olika regionerna (Figur 2). I Nyland säger endast en fjärdedel att de kan tänka sig att studera eller redan studerar vid yrkesskola, medan 44 % av de unga säger att de inte kan tänka sig det. I Österbotten uppger nästan hälften att de kan tänka sig eller redan studerar vid yrkesskola, medan 32 % säger att de inte kan tänka sig det. Med andra ord är andelen unga som är positiva till yrkesskola nästan dubbelt så stor i Österbotten som i Nyland.

Vi kan notera att inställningen i stort följer det vi kunde förvänta oss utgående från tidigare studier om studentströmmar till universitet och yrkeshögskola i storregionerna. I Nyland där de flesta bor i tätort och i huvudstadsregionen med sakkunniginriktat näringsliv är också andelen unga med positiv inställning till gymnasium störst.

Det är intressant att inställningen till gymnasiet varierar bland unga i mindre utsträckning än inställningen till yrkesskola mellan de svenskspråkiga regionerna. Det kan tänkas bero på att det finns en viss allmän förväntning på den unga att studera vid gymnasium för att sedan gå vidare till universitets- eller yrkeshögskoleutbildning.

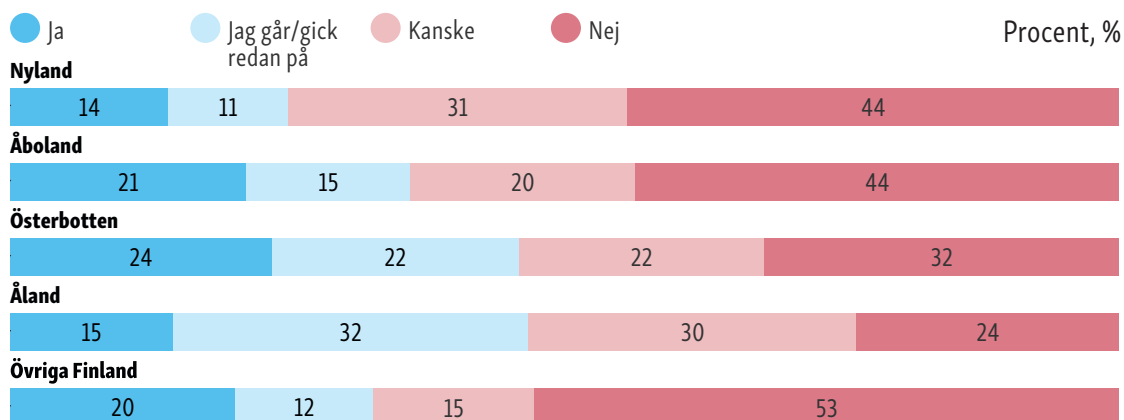

Bild 2."Jag kan/kunde tänka mig att studera vid yrkesskola", svar enligt region i procent, % (N=545).

Vad påverkar inställningen till gymnasiet och yrkesskola?

Samtidigt som omvärlden betonar vikten av utbildning och specialisering för framgång i arbetslivet har utbildningspolitiken också sagts föra mot en individcentrerad studieväg. I studiehandledningen fokuseras redan tidigt på att skapa en "individuell karriärberättelse" för de unga. Högskoleantagningen har nyligen förnyats med kvot för förstagångssökande och allt mer vikt vid tidigare studieprestationer istället för det traditionella inträdesprovet. Dessa reformer har bidragit till att stärka de ungas uppfattning om hur viktigt det egna valet är.⁶ Vilka saker – omvärlden eller egna preferenser – tycker de unga att påverkar deras inställning till gymnasium och yrkesskola?

Sammantaget visar den svenskspråkiga ungdomsbarometern att svenskspråkiga unga i Finland inte anser att omvärlden påverkar deras inställning till studieval på andra stadiet i särskilt stor utsträckning. I stället uppfattar de unga det som ett självständigt val baserat på de egna framtidsplanerna och individuella intressen eller värderingar, på möjligheten att studera vidare och på att studera på svenska. Att svenskspråkiga unga ser sig som självständiga aktörer då de ska välja fortsatta studier är i linje med de finskspråkiga ungas åsikter.⁷ Studier har också visat att studerande upplevt sig bli bättre på att identifiera egna intresseområden samt styrkor och svagheter i grundskolan.⁸

Vad som orsakar skillnaderna i attityderna till gymnasiet och yrkesskola är inte föremål för analys i denna studie och kan endast spekuleras kring här. En möjlig förklaring är att betoningen av hög utbildning för framgång på framtidens arbetsmarknad i den offentliga debatten har skapat ett tryck att

6 Kalalahti, 2020

7 Haikkola & Myllyniemi, 2019)

8 Nationella centret för utbildningsutvärdering, 2020

studera vid gymnasium för att sedan gå vidare till tredje stadiet. I så fall kan också studier vid yrkesskola framstå som ett mer självständigt val. I allmänhet gäller dock förmodligen samma för finlandssvenskar som för andra unga, att man lätt är blind för omgivningens inverkan på de egna preferenserna.⁹

Att unga själva upplever sig axla ansvaret för sina studieval kan dock också bidra till en ökad oro för valen.¹⁰ Som den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020 visar är de unga oroliga för att fatta fel beslut om sin utbildning. De finlandssvenska unga är ingalunda ensamma om detta och samma bekymmer för valen och framtida karriären delas av de finskspråkiga unga.¹¹ Det är viktigt att tänka på att utbildningspolitiken kan ha en inverkan på de ungas oro för den egna tillvaron med potentiella konsekvenser för deras framtida välmående. Utbildningspolitiska val bör ta hänsyn till också dessa aspekter vid sidan om pedagogiska, ekonomiska och samhälleliga mål.

Är det viktigt att få jobba på svenska?

Sedan tidigare vet vi att både avståndet till skolan och skolans språk verkar ha betydelse för svenskspråkiga ungas studieväg från gymnasiet till tredje stadiet, och så har det varit sedan åtminstone slutet av 1990-talet. Studier på individnivå har dokumenterat att svenskspråkiga studenters val av studieplats på tredje stadiet styrs av praktiska, framtidsinriktade och ideologiska orsaker.¹² En studerande kan till exempel välja studieplats i hemregionen för att inte behöva flytta hemifrån eller för att den svenskspråkiga utbildningen upplevs gynnsam för framtida placering i arbetslivet. En studerande kan även tänkas välja en svenskspråkig utbildning för att det känns lättast eller tryggt,

9 Haikkola & Myllyniemi, 2019:23

10 Kalalahti, 2020

11 Haikkola & Myllyniemi, 2019; Kalalahti, 2020

12 Lojander-Visapää, 2003

eller för att hen vill stödja och bidra till den svenskspråkiga gemenskapen i Finland.

Men hur viktig är svenskan för unga i deras framtida jobb? Den svenskspråkiga ungdomsbarometern visar hur viktig svenskan uppfattas av de unga enligt språkgrupp. Av de enspråkigt svenska unga anser hela 86 % att det är mycket eller åtminstone lite viktigt att få jobba på svenska. Också över hälften (56 %) av svensk-finsk tvåspråkiga unga anser att det är mycket eller åtminstone lite viktigt att få jobba på svenska i framtiden. Andelen var lika stor bland trespråkiga finlandssvenskar. Ingen av de få finlandssvenskar som identifierar sig som finskspråkiga i första hand anser att det är viktigt med svenska på jobbet.

Överlag kan man säga att unga finlandssvenskar upplever det viktigt att få jobba på svenska. Att det för unga som uppger sig vara enspråkigt svenskspråkiga är viktigt att få jobba på svenska i framtiden är ingen överraskning. Likaså är det mindre överraskande att de som uppfattar sig som finskspråkiga anser att svenskan är oviktig i jobbet. Med andra ord verkar den språkliga identifieringen påverka hur viktig man upplever svenskan i sitt framtida jobb. Förmodligen är det behovsrelaterat, det vill säga de unga som identifierar sig som enspråkigt svenskspråkiga upplever att de har bättre förutsättningar att vara framgångsrika i arbetslivet om de kan jobba på sitt starkaste språk.

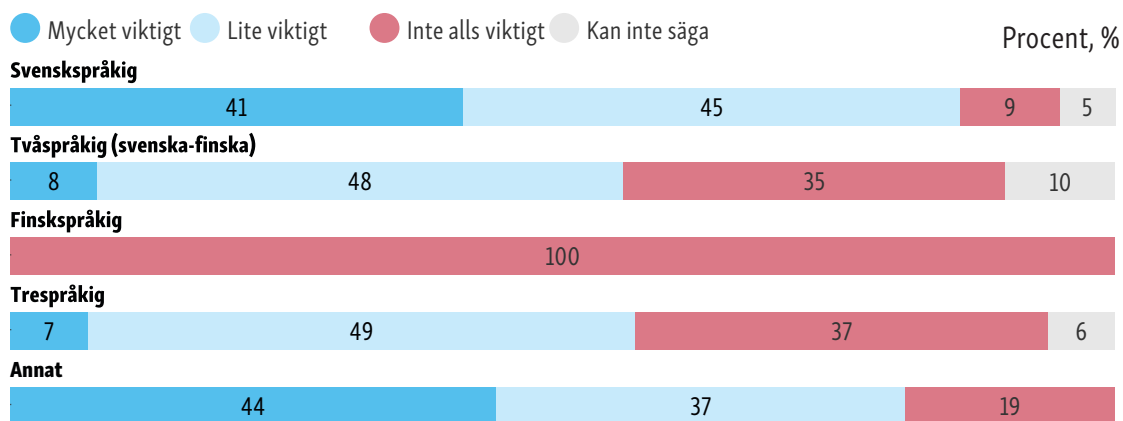

Bild 3. "Hur viktigt är det för dig att få jobba på svenska i ditt framtida jobb eller yrke?"
Svar enligt respondentens språkliga identifikation i procent, %

Framtida yrken

I vilka yrken ser de svenskspråkiga unga sig i framtiden? Studier bland svenska högskolestuderande har visat att en större andel av de svenskspråkiga studerar ekonomiska, samhällsvetenskapliga, juridiska och pedagogiska inriktningar i jämförelse med finskspråkiga studerande.¹³ Däremot pluggar svenskspråkiga studerande i mindre utsträckning teknik, naturvetenskaper, databehandling och kommunikation än finskspråkiga studerande. Kan man urskilja dessa betoningar redan i svenskspråkiga ungdomars yrkesönskemål?

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020 frågade ungdomar vilka branscher eller yrken de kunde tänka sig arbeta med i framtiden. Populärast var yrken inom social- och hälsovården, följt av pedagogik, ekonomi, teknik och kultur. Något överraskande var aktuella branscher som IT och traditionella branscher som juridik en bit från täten i ungdomars önskemål, trots att de nog njuter en stadig uppskattning bland unga. Jämför vi detta med studieval på tredje stadiet finner vi en del liknande val, som ekonomi och

13 Vento, 2017:52

pedagogik, men också några intressanta särkopplingar, som att så många nämnde teknik och naturvetenskaper. Om de svenskspråkiga ungas yrkespreferenser i framtiden resulterar i fler svenska studerande i tekniska och naturvetenskapliga utbildningsprogram på universitet eller yrkeshögskola återstår att se.

Slutsatser

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020 ger svar på flera viktiga frågor om finlandssvenska ungas studie- och yrkesval. Att svenskregistrerade unga generellt är mer positivt inställda till gymnasium än yrkesskola reflekterar förmodligen den starka betoningen av utbildning och specialisering för framgång i arbetslivet. De regionala skillnaderna i de ungas inställning till andra stadiets studiemål följer samma mönster som tidigare studier pekat på bland svenskspråkiga studenters studieval mellan universitet och yrkeshögskola. I Nyland föredrar unga oftare gymnasium än i Österbotten, medan man i Österbotten är mer positiv till tanken att studera vid yrkesskola än i Nyland.

Trots att allt fler finlandssvenska unga idag väljer att flytta utomlands för att studera eller jobba, och många dessutom gör det för att de upplever att svenskans ställning i Finland försämrats,³ har forskning på emigrerade finlandssvenskar visat att man känner en nära samhörighet med Svenskfinland.⁴ Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020 visar att 15–19 åriga upplever svenskan som en viktig orsak till val av studier vid gymnasium. I det framtida jobbet har svenskan också en betydande position för de allra flesta unga. Vi kan se detta som ett tillägg till den långa led av belägg för vikten av språket för dagens finlandssvenskar.

Källor

Arola, M. (2017). *Eväitä työelämään*.

Haikkola, L., & Myllyniemi, S. (2019). *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö ja tekijät.

Himmelroos, S., Harjula, M., & Vento, I. (2020, maj). Den finlandssvenska diasporan. *Politiikasta*. Retrieved from <https://politiikasta.fi/den-finlandssvenska-diasporan/>

Kalalahti, M. (2020, June). Kommentti: Opinto- ja uraohjauksessa on nyt muutoksen mahdollisuus. *Ilmiö*. Retrieved from <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/kommentti-opinto-ja-uraohjauksessa-on-nyt-muutoksen-mahdollisuus/>

Kepsu, K., & Henriksson, B. (2019). *Hjärnflykt eller inte ? Del II*. Magma.

Lojander-Visapää, C. (2003). *Språk och utbildning, eller var studerar de svenska studenterna och varifrån kommer de*.

Nationella centret för utbildningsutvärdering. (2020). *Alternativ, val och nya möjligheter – Utvärdering av ungdomarnas studievägar och handledningen vid övergången från den grundläggande utbildningen till andra stadiet*.

Vento, I. (2017). *Studentexamen - vad händer sen? En kartläggning av svenskspråkiga studenters studieväg 2005–2014*. Helsingfors. Retrieved from https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/235469/Studentexamen_vad_h_nder_sen.pdf?sequence=1

Suomenkielinen yhteenveto

Ajatuspaja Magman ruotsinkielisen nuorisobarometrin tavoitteena on selvittää, miten Suomen ruotsinkielinen nuoriso kokee olonsa ja tulevaisuutensa. Taloustutkimuksella toista kertaa teetettyyn kyselyyn vastasi 545 ruotsinkielistä 15–19-vuotiasta nuorta. Se on 3,5 prosenttia tuosta ikäkohortista, joten otanta on varsin kattava.

Kokonaisuutena ottaen ruotsinkielinen nuoriso voi hyvin. Kouluarvosanoilla annettu keskiarvo tyytyväisyydestä perheeseen, ihmissuhteisiin, terveyteen ja ulkonäköön asettuu skaalalle 7,9–8,6. Tulokset ovat rahtusen laskeneet edellisestä kerrasta (2018), mikä saattaa johtua kyselyn tekohetken poikkeusoloista. Esimerkiksi koulut olivat keväällä 2020 suljettu koronapandemian vuoksi ja nuorten arki rajoitetumpaa.

Tytöt suhtautuvat edelleen elämäänsä ja itseensä jonkin verran kriittisemmin kuin pojat. Ulkonäköpaineet, stressi ja suorituspainet koettelevat. Psyykkisen hyvinvoinnin osalta alimmat arvosanat tulevat tytöiltä, jotka käyvät ammattikoulua tai ovat työttömiä.

Omaa elämänhallintaa ja -tarkoitusta sekä itsekunnioitusta mittaavat luvut

ovat nekin hieman heikentyneet. Neljännes vastaajista kertoo kokevansa usein yksinäisyyttä, tytöt huomattavasti useammin kuin pojat. Internet tarjoaa molemmille tärkeän sosiaalisen foorumin, mutta kaksi kolmesta on törmännyt myös sen kielteisiin puoliin, joko omalla tai toisten kohdalla.

Lukio voittaa ylivoimaisesti suosiossa ammattikoulun. Selvälle enemmistölle on olennaista saada opiskella ruotsin kielellä, joka koetaan tärkeäksi myös tulevassa työelämässä. Vastanneista 71 prosenttia tekisi mieluummin tilapäistöitä kuin nostaisi työttömyyskorvausta. Useimmat tietävät, mitä aikovat opiskella, mutta yhtä lailla arveluttaa, osoittautuuko ala oikeaksi.

Huoli ilmastonmuutoksesta on laskenut edellisestä mittauksesta, samanaikaisesti kun muu tulevaisuusahdistus on kasvanut. Kaiken kaikkiaan samat trendit näyttäisivät koskevan niin ruotsinkielisiä kuin suomenkielisiä nuoria. Puolet barometriin vastanneista tosin uskoo, että ruotsinkielisenä eläminen on kymmenen vuoden kuluttua Suomessa nykyistä vaikeampaa.

Om studien: tillvägagångssätt och urval

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern undersöker hur svenskspråkiga unga i åldern 15–19 år ser på sitt liv och sin framtid. Årets mätning är den andra i ordningen. Den första svenskspråkiga ungdomsbarometern utfördes år 2018. Magma publicerade den i två delar: den första handlade om de ungas välmående och syn på framtiden, den andra om språk- och medieanvändning. I år är två tredjedelar av frågorna helt nya och är en tredjedel de samma som för två år sedan. Nytt för årets undersökning är frågor kring de ungas studie- och yrkesval samt om fritidsintressen. På sikt är målsättningen att kunna se trender och göra jämförelser över tid. För att möjliggöra jämförelser med alla unga i Finland är en del frågor samma som i den nationella Ungdomsbarometern (Nuorisobarometri), som getts ut sedan 1994. Enkätformuläret finns i bilaga 2.

Den svenskspråkiga ungdomsbarometern är en enkätundersökning. År 2020 besvarades enkäten av 545 svenskregistrerade unga, vilket utgör 3,5 procent av hela ålderspopulationen. Totalt finns det i Finland 16 145 unga med svenska som registrerat modersmål i åldern 15–19 år. Felmarginalen i studien är +/- 4 procentenheter. Som jämförelse utgjorde svaren i den senaste nationella ungdomsbarometern 0,2 procent av ålderskohorten.

Målgruppen är utmanande för enkätundersökningar. Unga är överlag inte särskilt ivriga att delta och det faktum att man sökte svenskregistrerade komplicerade insamlingen ytterligare. Urvalet kvoterades dessutom enligt kön och region, för att motsvara andelarna i populationen. Att få in 545 svar kan därför ses som ett gott resultat.

De unga kontaktades av Taloustutkimus per telefon och erbjöds möjligheten att svara antingen över nätet eller per telefon. Kontaktuppgifterna beställdes från Bisnode. Enkäten och intervjuerna genomfördes på svenska. Största delen, 491 personer fyllde i webbenkäten och 54 svarade över telefon. Totalt försökte man nå 4 594 personer som uppfyllde kriterierna. Taloustutkimus fick ringa nästan 30 000 samtal för att samla ihop 545 svar. Vissa personer försökte man nå över tjugo gånger.

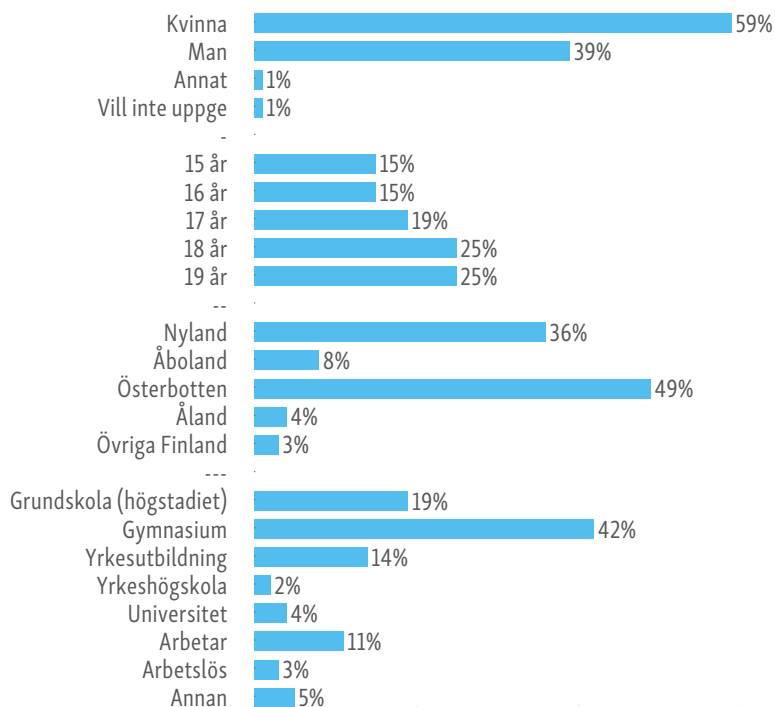
Materialet samlades in under april-juni 2020. Tidpunkten var speciell, vilket måste beaktas i analysen. Undantagstillståndet till följd av coronapandemin infördes i mars 2020 och skolorna övergick till distansundervisning, vilket påverkade de ungas vardag på ett grundläggande sätt.

Fördelningen av de 545 respondenterna visas i bild 1 (s. 42) enligt kön, ålder, region och huvudsaklig sysselsättning. Trots kvoteringarna av urvalet enligt kön och region visar en närmare granskning av samplet att flickor och respondenter från Österbotten är något överrepresenterade. Kvoterna var lättare att fylla i mer svenskspråkiga regioner.

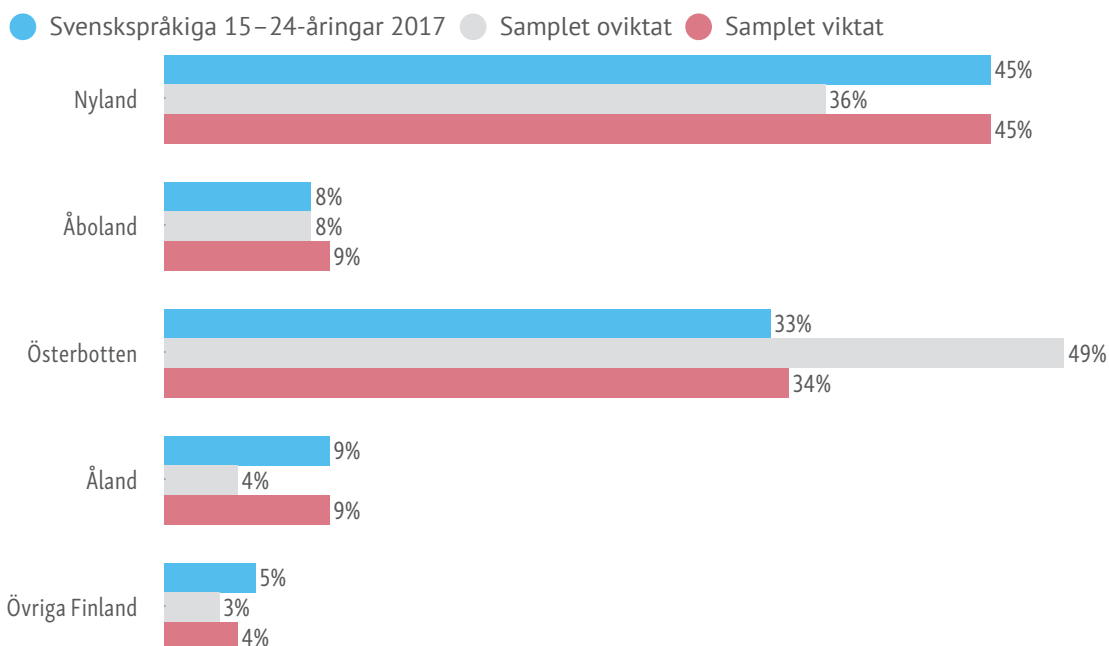
Dylika skevheter i urvalet är vanliga problem i olika enkätundersökningar. Det är ofta så att personer med starkare svenskspråkig identifikation är mer benägna att svara på undersökningar som gäller finlandssvenskar. Det är viktigt att beakta möjliga skevheter när man gör analyser på det insamlade materialet och inte dra för långtgående slutsatser som gäller alla ungdomar där det inte är möjligt.

För att korrigera överrepresentationen av flickor och österbottningar i urvalet har materialet viktats för att det ska motsvara den verkliga populationen. Viktning har gjorts enligt kön och region. Bild 2 (s. 42) visar hur viktningen påverkar fördelningen av respondenterna. Därtill har olika grupper – till exempel pojkar och flickor – också analyserats skilt, för att kontrollera om de har ett annat beteende eller avvikande attityder jämfört med de andra respondenterna. Ett annat exempel är respondenterna från olika regioner. Eftersom de mellanregionala skillnaderna mellan Österbotten och Nyland är betydande, säger det ofta mer att undersöka hur unga i olika delar av landet beter sig, än att granska hela Finland som ett enhetligt område. Denna granskning kan bidra till en större förståelse för omgivningens betydelse för beteende och attityder.

Ett allmänt problem i enkätundersökningar – egentligen de flesta typer av undersökningar – är att det är svårt att nå mindre bemedlade och marginaliserade personer. Det syns också i detta sampel. Det förefaller att respondenterna i den svenskspråkiga ungdomsbarometern oftare kommer från familjer med högre socioekonomisk ställning än de unga i snitt.

Figur 1. Det verkliga urvalet: fördelning av respondenter enligt kön, ålder, region och huvudsaklig sysselsättning (N=545).

Figur 2. Det insamlade materialet har viktats enligt region och kön för att det ska motsvara fördelningen i den verkliga populationen, svenskregistrerade unga i åldern 15–19 -år. Bilden visar hur respondenterna fördelas enligt region i procent före och efter viktning av materialet i jämförelse till hela populationens fördelning i verkligheten.

Enkätformulär för den svenskspråkiga ungdomsbarmetern 2020

En undersökning om svenskspråkiga ungdomars tankar kring olika frågor, som t.ex. välmående, hobbyer och framtid.

Tema 1: Vardag och välmående

OBS! Den här enkäten planerades innan corona slog till i Finland. Då du svarar ber vi att du försöker tänka på ditt 'vanliga' liv, dvs innan corona.

K1. På en skala med skolvitsord, från 4 till 10 (där 4 är sämst och 10 är bäst), hur nöjd är du med:

	10 Bäst	9	8	7	6	5	4 Sämst	vet inte
Din fritid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina relationer till andra människor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din psykiska hälsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din fysiska kondition	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ditt utseende	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din familjesituation	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Livet i stort	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

K2. Ta ställning till följande påståenden om ditt välmående:

	helt av samma åsikt	delvis av samma åsikt	varken av samma eller annan åsikt	delvis av annan åsikt	helt av annan åsikt	kan inte säga
Jag känner att mitt liv har ett mål och en mening	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner att jag är värdefull	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag upplever att jag har kontroll över mitt liv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag upplever att jag klarar mig i livet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta stressad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag sover tillräckligt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag rör på mig tillräckligt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner ofta prestationsångest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner att jag har kontroll över min ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner ofta att jag inte har råd med saker	☐	☐	☐	☐	☐	☐

K3. Öppen fråga. Det talas mycket om psykiskt illamående bland unga i dag. Vad tänker du på då du hör psykiskt illamående? Nämn TRE saker.

K4. Ta ställning till följande påståenden om dina vardagsrelationer:

	helt av samma åsikt	delvis av samma åsikt	varken av samma eller annan åsikt	delvis av annan åsikt	helt av annan åsikt	kan inte säga
Jag vet vem jag kan vända mig till om jag har det svårt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har en eller flera vänner som betyder mycket för mig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig ofta ensam	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har en eller flera vänner som jag umgås med ENDAST på nätet eller i sociala medier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
På nätet är jag en del av en eller flera gemenskaper eller grupper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag har en eller flera vuxna jag känner mig trygg att tala med	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det känns viktigt att vara del av en svenskspråkig gemenskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

K5. Har du blivit mobbad eller utsatt för näthat i sociala medier?

- ☐ 1 Ja, ofta
- ☐ 2 Ja, ibland
- ☐ 3 Nej
- ☐ 4 Vet ej

K6. Har du sett någon bli mobbad eller utsatt för näthat i sociala medier?

- ☐ 1 Ja, ofta
- ☐ 2 Ja, ibland
- ☐ 3 Nej
- ☐ 4 Vet ej

Tema 2: Hobbyer och medieanvändning

K7. Har du minst ett fritidsintresse, vad som helst?

- ☐ 1 Ja
- ☐ 2 Nej
- ☐ 3 Kan inte säga

K8. Deltar du i minst en arrangerad hobby (även om den ev just nu är på paus)?

- ☐ 1 Ja
- ☐ 2 Nej
- ☐ 3 Kan inte säga

K8a. Ifall du INTE deltar i någon arrangerad hobby, beror det på att (Välj de två viktigaste):

- ☐ 1 du inte har hittat något du tycker är intressant
- ☐ 2 dina kompisar inte har liknande intressen och du inte vill göra det ensam
- ☐ 3 du/din familj har inte råd
- ☐ 4 det är på finska
- ☐ 5 det är för långt borta
- ☐ 6 det tar för mycket tid
- ☐ 7 det blir för snabbt för seriöst, dvs är svårt att göra bara för skojs skull
- ☐ 8 annan orsak

K9. Finns det hobbyverksamhet på svenska där du bor?

- ☐ 1 Ja, och jag deltar i den
- ☐ 2 Ja, men jag deltar inte i den
- ☐ 3 Nej
- ☐ 4 Vet ej

K10. Ta ställning till följande frågor om mediebruk. (Med medieinnehåll menas här t.ex. radio, musik, tv-serier, tidningar, på nätet, i sociala medier osv.)

	1 Flera gånger per vecka eller oftare	2 Några gånger per månad	3 Några gånger per år	4 Aldrig
Hur ofta tar du del av finlandssvenskt medieinnehåll	☐	☐	☐	☐
Hur ofta tar du del av finskspråkigt medieinnehåll	☐	☐	☐	☐
Hur ofta tar du del av sverigesvenskt medieinnehåll	☐	☐	☐	☐
Hur ofta tar du del av engelskspråkigt medieinnehåll	☐	☐	☐	☐

**K11. Ta ställning till följande frågor om nyheter:
Hur ofta tar du del av nyheter?**

- ☐ 1 Flera gånger per vecka eller oftare
- ☐ 2 Några gånger per månad
- ☐ 3 Några gånger per år
- ☐ 4 Aldrig

K12 Ta ställning också till följande frågor om nyheter:

	1 Flera gånger per vecka eller oftare	2 Några gånger per månad	3 Några gånger per år	4 Aldrig
Hur ofta läser du nyheter som någon delat på sociala medier?	☐	☐	☐	☐
Hur ofta delar du själv nyheter på sociala medier?	☐	☐	☐	☐
Hur ofta går du direkt in på en nyhetssajt eller nyhetsapp för att läsa nyheter?	☐	☐	☐	☐
Hur ofta lyssnar du på nyheter i radio?	☐	☐	☐	☐
Hur ofta läser du nyheter i en tidning (papperstidning eller e-tidning)?	☐	☐	☐	☐

Hur ofta ser du på nyheter i tv?

☐☐☐☐

Tema 3: Studier, yrkesval och framtid

K13a. Jag kan/kunde tänka mig att studera vid gymnasium.

- ☐ 1 Ja
☐ 2 Kanske
☐ 3 Nej
☐ 4 Jag går/gick redan på gymnasium

K13b. Hur mycket påverkar/påverkade följande faktorer din inställning till att studera vid ett gymnasium (vilket som helst), enligt skalan: inte alls, lite, mycket.

	Inte alls	Lite	Mycket
Mina kompisars val	☐	☐	☐
Mina föräldrars åsikter/familjens tradition	☐	☐	☐
Studiehandledarens råd	☐	☐	☐
Möjligheten att studera vidare	☐	☐	☐
Möjligheten att studera på svenska	☐	☐	☐
Mina betyg	☐	☐	☐
Mina egna framtidsplaner	☐	☐	☐
Mina intressen / värderingar	☐	☐	☐
Avståndet till skolan	☐	☐	☐

K14a. Jag kan/kunde tänka mig att studera vid yrkesskola.

- ☐ 1 Ja
☐ 2 Kanske
☐ 3 Nej
☐ 4 Jag går/gick redan på yrkesskola

K14b. Hur mycket påverkar följande faktorer din inställning till att studera vid en yrkesskola (vilken som helst), enligt skalan: inte alls, lite, mycket.

	Inte alls	Lite	Mycket
Mina kompisars val	☐	☐	☐
Mina föräldrars åsikter/familjens tradition	☐	☐	☐
Studiehandledarens råd	☐	☐	☐
Möjligheten att studera vidare	☐	☐	☐
Möjligheten att studera på svenska	☐	☐	☐
Mina betyg	☐	☐	☐
Jobben som studierna leder till	☐	☐	☐
Mina intressen / värderingar	☐	☐	☐
Avståndet till skolan	☐	☐	☐

K15. Inom vilka branscher eller yrken kunde du tänka dig att jobba i framtiden (t.ex. inom IT-branschen, som lärare el dyl). Nämn TRE.

K16. Hur viktigt är det för dig att få jobba på svenska i ditt framtida jobb eller yrke?

- ☐ 1 Mycket viktigt
- ☐ 2 Lite viktigt
- ☐ 3 Inte alls viktigt
- ☐ 4 Kan inte säga.

K17. Vi vet att det är brist på svenskspråkig personal vid daghemmen. Kunde du tänka dig att arbeta som lärare inom småbarnspedagogiken (barntädgårdslärare)?

- ☐ 1 Ja
- ☐ 2 Nej
- ☐ 3 Kanske

K17a. Om ja eller kanske, varför? Ta ställning till alla alternativ med 1–3 där 1 = inte alls av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = helt av samma åsikt

	1 inte alls av samma åsikt	2 delvis av samma åsikt	3 helt av samma åsikt
Jobbet känns meningsfullt för mig	☐	☐	☐
Jobbet har en hög status	☐	☐	☐
Jag tycker om att jobba med barn	☐	☐	☐
Någon jag känner jobbar inom branschen	☐	☐	☐
Det finns arbetsmöjligheter	☐	☐	☐
Det är ett arbete som finns också i framtiden	☐	☐	☐
Jobbet verkar roligt	☐	☐	☐
Jag tror att jag skulle passa för jobbet	☐	☐	☐

K17b. Om nej, varför? Ta ställning till alla alternativ med 1–3 där 1 = inte alls av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = helt av samma åsikt.

	1 inte alls av samma åsikt	2 delvis av samma åsikt	3 helt av samma åsikt
Jobbet eller branschen intresserar mig inte.	☐	☐	☐
Jobbet verkar inte meningsfullt	☐	☐	☐
Jag upplever att yrket inte värdesätts	☐	☐	☐
Svårt att avancera i jobbet	☐	☐	☐
Min bild är att jobbet är stressigt	☐	☐	☐
Lönenivån är för låg	☐	☐	☐
Jag har hört om negativa erfarenheter inom branschen	☐	☐	☐
Jag tror inte jag skulle passa för jobbet	☐	☐	☐

K18. Vi vet att det är brist på svenskspråkig personal också inom sjukvården. Kunde du tänka dig att jobba som sjukskötare?

- ☐ 1 Ja

- ☐ 2 Nej
- ☐ 3 Kanske

K18a. Om ja eller kanske, varför? Ta ställning till alla alternativ med 1–3 där 1 = inte alls av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = helt av samma åsikt.

	1 inte alls av samma åsikt	2 delvis av samma åsikt	3 helt av samma åsikt
Jobbet känns meningsfullt för mig	☐	☐	☐
Jobbet har en hög status	☐	☐	☐
Jag tycker om att jobba med människor	☐	☐	☐
Någon jag känner jobbar inom branschen	☐	☐	☐
Det finns arbetsmöjligheter	☐	☐	☐
Det är ett arbete som finns också i framtiden	☐	☐	☐
Jobbet verkar roligt	☐	☐	☐
Jag tror att jag skulle passa för jobbet	☐	☐	☐

K18b. Om nej, varför? Ta ställning till alla alternativ med 1–3 där 1 = inte alls av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = helt av samma åsikt.

	1 inte alls av samma åsikt	2 delvis av samma åsikt	3 helt av samma åsikt
Jobbet eller branschen intresserar mig inte	☐	☐	☐
Jobbet verkar inte meningsfullt	☐	☐	☐
Jag upplever att yrket inte värdesätts	☐	☐	☐
Svårt att avancera i jobbet	☐	☐	☐
Min bild är att jobbet är stressigt	☐	☐	☐
Lönenivån är för låg	☐	☐	☐
Jag har hört om negativa erfarenheter inom branschen	☐	☐	☐
Jag tror inte jag skulle passa för jobbet	☐	☐	☐
Krävande arbetstider	☐	☐	☐

K19. I framtiden vill jag gärna ha barn.

- ☐ 1 ja
- ☐ 2 nej
- ☐ 3 vet ej
- ☐ 4 jag har redan barn

K19a. Orsaken/orsakerna till att jag troligen INTE vill ha barn är: (ta ställning till alla alternativ med 1–3 där 1 = inte alls av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = helt av samma åsikt)

	1 inte alls av samma åsikt	2 delvis av samma åsikt	3 helt av samma åsikt	Kan inte säga
Världen/framtiden känns så osäker	☐	☐	☐	☐
Oro för klimatet	☐	☐	☐	☐

Tanken på att vara förälder skrämmer mig	☐	☐	☐	☐
Jag vill gärna satsa på mitt eget liv och studier/ jobb	☐	☐	☐	☐
Jag tror inte jag hittar en lämplig partner	☐	☐	☐	☐
Jag tror inte jag hittar en partner som vill ha barn	☐	☐	☐	☐
Jag är rädd för att inte ha råd	☐	☐	☐	☐
Jag tror att det är jobbigt att ha barn	☐	☐	☐	☐
Jag tror det är för stort ansvar för mig att ha barn	☐	☐	☐	☐

Annan orsak, vilken?

K20. I vilken mån håller du med om följande påståenden?

	helt av samma åsikt	delvis av samma åsikt	inte av samma eller olik åsikt	delvis av annan åsikt	helt av annan åsikt	kan inte säga
Jag vet vad jag vill arbeta med i framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag oroar mig för om jag kommer att ha arbete i framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag oroar mig för att börja jobba inom fel bransch	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag oroar mig för hur jag ska orka i arbetslivet i framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag tar hellre emot tillfälligt arbete än lever på arbetslöshetsersättning om nettoinkomsten är densamma.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min egen framgång är viktigare än att tänka på andra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag kommer troligen att flytta utomlands någon gång i framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jag känner ångest inför framtiden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

K21. Är du rädd för att fatta fel beslut gällande din utbildning?

- ☐ 1 Ja, mycket
☐ 2 Ja, lite
☐ 3 Nej
☐ 4 Kan inte säga

K22. Vet du vad du vill studera efter dina nuvarande studier?

- ☐ 1 Ja, helt
☐ 2 Ja, lite/ungefär
☐ 3 Nej
☐ 4 Kan inte säga
☐ 5 Jag är ute ur studielivet

K23. I vilken mån håller du med om följande påståenden som handlar om klimatet:

	helt av samma åsikt	delvis av samma åsikt	inte av samma eller olik åsikt	delvis av annan åsikt	helt av annan åsikt	kan inte säga
Jag känner oro för miljön/ klimatet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oron över klimatet är överdriven	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klimatmedvetenhet styr, i alla fall till viss del, mina dagliga val (t.ex. gällande mat, resor, kläder)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Klimatmedvetenhet pressar mig till vissa val	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Finland gör tillräckligt för klimatet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

K24. Hur tror du att Finland ser ut om 10 år?

	ja	nej	jag vet inte
Ekonomiskt går det bättre för Finland	☐	☐	☐
Det är lättare att leva som svenskspråkig i Finland	☐	☐	☐
Finland är mer mångkulturellt	☐	☐	☐
Miljön kommer att vara mer hotad än i dag	☐	☐	☐
Tekniken har löst många problem vi har i dag	☐	☐	☐
Tekniken har skapat flera problem	☐	☐	☐
Kvinnor och män är mer jämställda	☐	☐	☐

Bakgrundsfrågor

Q1. Kön

- ☐ 1 kvinna
- ☐ 2 man
- ☐ 3 annat
- ☐ 4 vill inte uppgge

Q2. Ålder

Q3. Vad är postnumret för ditt bostadsområde?

Q4. Huvudsaklig sysselsättning just nu (välj ETT alternativ):

- ☐ 1 Grundskola (högstadiet)
- ☐ 2 Gymnasium
- ☐ 3 Yrkesutbildning
- ☐ 4 Yrkehögskola
- ☐ 5 Universitet
- ☐ 6 Annan utbildning/skola
- ☐ 7 Ungdomsverkstad
- ☐ 8 Arbetar
- ☐ 9 Arbetslös
- ☐ 10 Annat

Q5. Går/gick du i grundskolan på:

- ☐ 1 Svenska

- ☐ 2 Finska
- ☐ 3 Annat språk (t.ex. utomlands)

Q6. Med vem/vilka bor du? (ange ett alternativ)

- ☐ 1 En förälder eller annan vårdnadshavare
- ☐ 2 Två eller flera förälder eller vårdnadshavare, ett hem
- ☐ 3 Två eller flera förälder eller vårdnadshavare, två eller flera hem
- ☐ 4 Make/maka, sambo eller partner och barn
- ☐ 5 Make/maka, sambo eller partner utan barn
- ☐ 6 Eget/egna barn
- ☐ 7 Ensam
- ☐ 8 Annan boendeform

Q7. Vilken är din mammas utbildningsnivå? (Den högsta nivån antecknas)

- ☐ 1 Grundskola (slutade efter nian)
- ☐ 2 Gymnasium
- ☐ 3 Yrkeskola eller motsvarande efter grundskolan (någon form av yrkesutbildning, ANDRA STADIET)
- ☐ 4 Utbildning efter gymnasiet, INTE högskola eller universitet (yrkesstudier)
- ☐ 5 Utbildning efter gymnasiet, högskola eller universitet (t.ex. Arcada, Hanken, Novia, Åbo Akademi, dvs TREDJE STADIET)
- ☐ 6 Vet ej

Q8. Vilken är din pappas utbildningsnivå? (Den högsta nivån antecknas)

- ☐ 1 Grundskola (slutade efter nian)
- ☐ 2 Gymnasium
- ☐ 3 Yrkeskola eller motsvarande efter grundskolan (någon form av yrkesutbildning, ANDRA STADIET)
- ☐ 4 Utbildning efter gymnasiet, INTE högskola eller universitet (yrkesstudier)
- ☐ 5 Utbildning efter gymnasiet, högskola eller universitet (t.ex. Arcada, Hanken, Novia, Åbo Akademi, dvs TREDJE STADIET)
- ☐ 6 Vet ej

Q9. Känner du dig MEST som:

- ☐ 1 Svenskspråkig
- ☐ 2 Tvåspråkig (svenska-finska)
- ☐ 3 Finskspråkig
- ☐ 4 Trespråkig
- ☐ 5 Annat

Q10. Vilket/vilka språk talar du med följande: Uppskatta i procent hur du använder olika språk, så att den totala procenten blir 100: Din familj/ dina familjer

Svenska
Finska
Engelska
Övriga språk

Q10b. Vilket/vilka språk talar du med följande: Uppskatta i procent hur du använder olika språk, så att den totala procenten blir 100: Dina vänner

Svenska
Finska

Engelska

Övriga språk

Q10c. Vilket/vilka språk talar du med följande: Uppskatta i procent hur du använder olika språk, så att den totala procenten blir 100: På dina hobbyer/fritidaktiviteter

Svenska

Finska

Engelska

Övriga språk

Q10d. Vilket/vilka språk talar du med följande: Uppskatta i procent hur du använder olika språk, så att den totala procenten blir 100: På stan/ i byn (t.ex. i olika servicesituationer)

Svenska

Finska

Engelska

Övriga språk

Q10e. Vilket/vilka språk talar du med följande: Uppskatta i procent hur du använder olika språk, så att den totala procenten blir 100: I sociala medier

Svenska

Finska

Engelska

Övriga språk

Q11. Känner du dig som del av en minoritet? (ja/nej)

- ☐ 1 Ja
☐ 2 Nej

Q11b Om ja, varför? (FLERA alternativ kan väljas)

- ☐ 1 För att jag talar svenska
☐ 2 För att jag talar ett annat språk än finska eller svenska
☐ 3 På grund av min kulturella/etniska bakgrund
☐ 4 På grund av min religion
☐ 5 På grund av min livsstil
☐ 6 På grund av en funktionsvariation eller en långvarig sjukdom
☐ 7 På grund av min sexualitet eller könsidentitet (HBTQIA+)
☐ 8 På grund av min hudfärg
☐ 9 På grund av mitt utseende (t.ex. klädstil el. dyl)

